

ES STRUKTŪRINĖS PARAMOS VERTINIMŲ KOKYBĖS VERTINIMAS

2013 m. sausio 23 d.

Pagal 2012 m. liepos 20 d. paslaugų sutartį Nr. 14P-57 Finansų ministerijai paslaugas teikia viešoji įstaiga „Viešosios politikos ir vadybos institutas“ (VPVI) kartu su viešąja įstaiga „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“ (ESTEP)

TURINYS

ES STRUKTŪRINĖS PARAMOS VERTINIMŲ KOKYBĖS VERTINIMAS.....	1
1. VERTINIMO METODIKA.....	7
1.1. Bendras analizės pagrindas	7
1.2. Vertinimo metodai	8
2. VERTINIMO REZULTATAI.....	12
2.1. ES paramos vertinimo kokybės apibendrinimas	12
2.2. Vertinimų aktualumas, atitikimas poreikiams, techninių specifikacijų kokybė.....	16
2.3. Vertinimų metodikos sudarymas ir taikymas	25
2.4. Analizės išsamumas ir naujų žinių kūrimas	28
2.5. Vertinimų išvados ir rekomendacijos	29
2.6. Vertinimo ataskaitų atitikimas stiliaus vadovui/profesiniams standartams.....	32
2.7. Vertinimų atlikimo kontrolės procesai, vertinimo užsakovų ir paslaugų teikėjų bendradarbiavimas.....	32
3. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	37
LITERATŪROS SĄRAŠAS	42
1 PRIEDAS. META-ANALIZĖS KLAUSIMYNAS VERTINIMAMS, KURIE GALI BŪTI PRISKIRIAMĖ REZULTATŲ VERTINIMO MODELIIUI.....	Klaida! Žymelė neapibrėžta.
2 PRIEDAS. META-ANALIZĖS KLAUSIMYNAS VERTINIMAMS, KURIE GALIBŪTI PRISKIRIAMĖ PROCESŲ VERTINIMO MODELIIUI.....	Klaida! Žymelė neapibrėžta.
3 PRIEDAS. ES STRUKTŪRINĖS PARAMOS VERTINIMŲ KOORDINATORIŲ APKLAUSOS REZULTATAI	Klaida! Žymelė neapibrėžta.
4 PRIEDAS. ES STRUKTŪRINĖS PARAMOS VERTINIMO PASLAUGŲ TEIKĖJŲ APKLAUSOS REZULTATAI	Klaida! Žymelė neapibrėžta.
5 PRIEDAS. ATVEJO STUDIJA „ESF FINANSUOJAMŲ MOKYMŲ KOKYBĖS IR EFEKTYVUMO VERTINIMAS“	Klaida! Žymelė neapibrėžta.
6 PRIEDAS. ATVEJO STUDIJA „SOCIALINĖS INTEGRACIJOS PASLAUGŲ SOCIALIAI PAŽEIDŽIAMŲ IR SOCIALINĖS RIZIKOS ASMENŲ GRUPĖMS SITUACIJOS, POREIKIO IR REZULTATYVUMO VERTINIMAS, SIEKIANŲ EFEKTYVIAI PANAUDOTI 2007-2013 M. ES STRUKTŪRINĖ PARAMĄ“	Klaida! Žymelė neapibrėžta.
7 PRIEDAS. ATVEJO STUDIJA “ŪKIO MINISTERIJOS KOMPETENCIJAI PRISKIRTŲ BENDRAI FINANSUOJAMŲ IŠ ES STRUKTŪRINIŲ FONDŲ LĖŠŲ EKONOMIKOS SEKTORIŲ BŪKLĖS POKYČIŲ VERTINIMAS“	Klaida! Žymelė neapibrėžta.

ĮVADAS

Ši ataskaita buvo parengta vykdant 2012 m. liepos 20 d. pasirašytą sutartį „Dėl ES struktūrinės paramos vertinimo galimybių stiprinimo paslaugų“ (Nr. 14P-57) tarp Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – Užsakovas) ir VŠĮ „Viešosios politikos ir vadybos institutas“, veikiančio kartu su VŠĮ „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“.

Barca ataskaitoje buvo nurodyta, kad Europos Sąjungos (toliau – ES) Sanglaudos politikos įgyvendinimo vertinimuose trūksta aiškių įrodymų apie politikos efektyvumą ir rezultatyvumą/poveikį, o tai neprideda prie įrodymais grįstos politikos formavimo¹. ES struktūrinės paramos vertinimui Lietuvoje irgi būdinga bendra ES Sanglaudos politikos vertinimų problema – juose irgi dar trūksta tvirtų įrodymų. Be to, naują didelį iššūkį būsimajam ES struktūrinės paramos vertinimui Lietuvoje kelia ir 2014-2020 m. programavimo laikotarpio reikalavimai – poreikis taikyti aukštesnius vertinimo standartus kontrafaktinės analizės ar kaitos teorija grįsto vertinimo srityje vertinant paramos rezultatyvumą ir poveikį.

Viešosios politikos studijose galima išskirti kelias pagrindines kryptis: (1) viešosios politikos *turinio* tyrimus, kurie daugiausia skirti politikos praktikams; (2) programų ir kitų intervencijų *sudarymo ir rezultatų* analizes, kurios irgi skirtos praktikams ir apima (*poveikio*) *vertinimus*; bei (3) labiau akademinis viešosios politikos *proceso* tyrimus². Iš praktinių viešosios politikos darbų iki šiol Lietuvoje sistemiškai vertinti buvo tik (viešosios politikos turinio) tyrimai ir studijos, kurie buvo finansuojami iš ES struktūrinės paramos lėšų 2007-2013 m. laikotarpiu³. Tačiau ES struktūrinės paramos vertinimų, kuriuos galima priskirti antrajai viešosios politikos studijų kryptčiai, kokybė Lietuvoje nebuvo sistemiškai analizuota. ES struktūrinės paramos vertinimų planavimas buvo nagrinėjamas atliekant valstybės projektų planavimo vertinimą⁴, o ES struktūrinės paramos vertinimų rezultatų panaudojimas buvo kito teminio vertinimo objektas.

Vertinimų kokybės tobulinimas yra svarbi sudėtinė vertinimo profesionalumo tobulinimo dalis. Plačiai paplitęs nevienodos vertinimų kokybės suvokimas gali daryti žalą vertinimo vardui ir žeminti vertintojų prestižą⁵. Todėl vertinimo bendruomenėse yra siekiama nustatyti vertinimo žinias, patirtį ir požiūrį, kuris yra reikalingas geroms vertinimo ataskaitoms paruošti. Šis ES struktūrinės paramos vertinimų kokybės vertinimas, kuriame bus nustatytos svarbiausios vertinimų spragos ir geresnės praktikos pavyzdžiai, yra svarbus tuo, kad jis tarnaus kaip vienas iš pagrindinių informacijų šaltinių rengiant ES struktūrinės paramos vertinimo standartus Lietuvoje.

Vertinimo objektas

Šio vertinimo objektas yra ES struktūrinės paramos vertinimo projektų, kurie buvo finansuoti pagal 2008 - 2012 m. ES struktūrinės paramos vertinimo planus, ataskaitų kokybė. Per šį

¹ F. Barca, „An Agenda for a Reformed Cohesion Policy“, A place-based approach to meeting European Union challenges and expectations. 2009,

² S. Z. Theodoulou, M. A. Cahn (eds). *Public Policy: The Essential Readings*. Prentice Hall, 1995.

³ Viešosios politikos ir vadybos institutas, *Tyrimų ir studijų, finansuojamų iš 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos lėšų, kokybės, efektyvumo ir tęstinumo vertinimas*, 2011.

⁴ Viešosios politikos ir vadybos institutas, *Valstybės projektų planavimo, taikomo įgyvendinant 2007–2013 m. veiksmų programas ir planuojant ES lėšas, tinkamumo ir efektyvumo vertinimas*, 2010.

⁵ R. Picciotto, „The logic of evaluation professionalism“, *Evaluation*, 17(2), 2011.

laikotarpį buvo suplanuota atlikti 65⁶ ES struktūrinės paramos vertinimus, siekiant gerinti ES struktūrinės paramos panaudojimo kokybę, veiksmingumą ir nuoseklumą, Strategijos ir veiksmų programų įgyvendinimą. Iš suplanuotų vertinimų buvo įvykdyti 38. Šioje vertinimo ataskaitoje nagrinėjamos tik baigtų vykdyti vertinimo projektų ataskaitos, kurių galutinės versijos buvo paskelbtos internete (<http://www.esparama.lt/vertinimo-ataskaitos>). Toliau lentelėje nurodytas vertinimo projektų pasiskirstymas pagal metus.

1 lentelė. Suplanuotų ir įvykdytų vertinimo projektų pasiskirstymas pagal metus

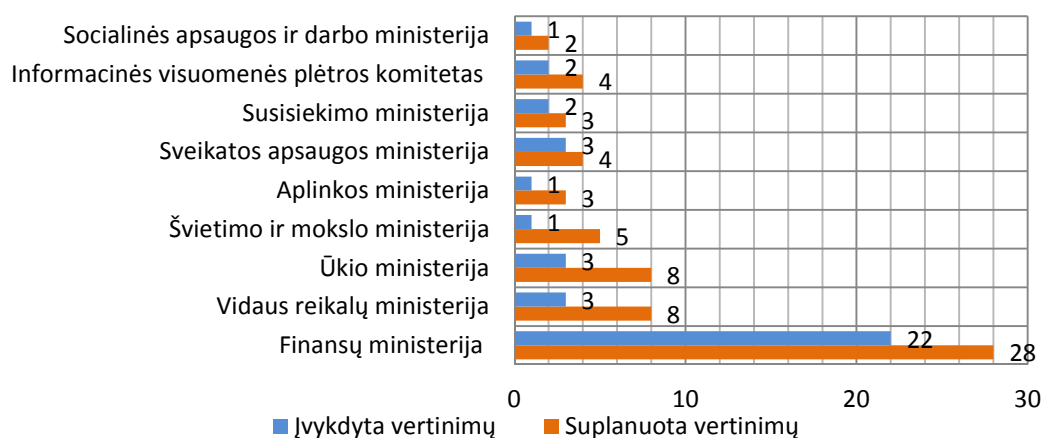
	2008 m.	2009 m.	2010 m.	2011 m.	2012 m.	Viso
Suplanuota	12	11	18	16	8	65
Įvykdyta	9	10	14	5	0	38
Iš jų: įvykdyti vertikalių prioritetų ir priemonių / jų grupių turinio vertinimai	2	2	3	0	0	7

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis ES struktūrinės paramos vertinimų planais ir www.esparama.lt pateiktomis vertinimų ataskaitomis.

Pagal vertinimų vykdytojus galima išskirti trijų tipų vertinimus: 1) *išorės* paslaugų teikėjų atliekamus *vertinimus*, kurių suplanuota 59, o atlikti 32 vertinimai – jie sudaro aiškia daugumą visų vertinimų; 2) *vidinius vertinimus*, vykdomus atsakingos institucijos, kurių iš planuotų trijų pabaigti du; ir 3) *mišrius vertinimus* – trys tokie vertinimai buvo parengti paslaugų teikėjų kartu su už vertinimą atsakingomis institucijomis.

Nuo 2008 iki 2012 m. Finansų ministerija užsakė ir koordinavo: tris vertinimo projektus 2008 m., penkis projektus 2009 m., 11 projektų 2010 m., šešis projektus 2011 m. ir du projektus 2012 m. Tai sudaro 41 proc. visų planuotų ir 56 proc. atliktų vertinimų. Daugiausia projektų Finansų ministerija užsakė ir baigė įgyvendinti 2010 m. (atitinkamai 61 proc. ir 71 proc.). 2008 m. vienodu aktyvumu (po tris vertinimus) pasižymėjo Vidaus reikalų bei Susisiekimo ministerijos. Trys iš aštuonių planuojamų atlikti vertinimų Vidaus reikalų ministerijai taip pat teko 2012 m. Taip pat aktyvios buvo šios ministerijos: Švietimo ir mokslo ministerija, kuri daugiausiai savo valdymo srityje esančių vertinimų užsakė 2011 m. (3); Ūkio ministerija, kuri po du vertinimus užsakė trejus metus iš eilės (2009, 2010 ir 2011 m.).

1 paveikslas. Suplanuotų ir įvykdytų vertinimo projektų pasiskirstymas pagal atsakingas institucijas

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis ES struktūrinės paramos vertinimų planais ir www.esparama.lt pateiktomis vertinimų ataskaitomis.

⁶ Pirminiuose planuose numatytas vertinimų skaičius yra 61, tačiau vėlesniais LR finansų ministro įsakymais buvo papildytas penkiais naujais vertinimais, o vieno planuoto vertinimo buvo atsisakyta.

Vertinimų tipai

Lietuvoje atliekami vertinimai smarkiai skiriasi pagal specifiką. Vienas iš galimų vertinimų skirstymo būdų – *strateginių ir veiklos vertinimų* išskyrimas. 2009 – 2012 m. laikotarpiu⁷ buvo suplanuota atlikti 21 einamąjį strateginį vertinimą (atlikta 12) ir 31 einamąjį veiklos vertinimą (atlikta 16). Taigi veiklos ir strateginiai vertinimai pasiskirsto gan tolygiai. Daugiausia veiklos vertinimų, kurie sudaro daugiau nei pusę (56 proc.) visų per analizuojamą laikotarpį atliktų einamųjų veiklos vertinimų, atlikta 2010 m.

Atliekant šį vertinimą visi vertinimo projektai suskirstyti į *rezultatų ir proceso tipo vertinimus*. Iš 2008-2012 m. atliktų vertinimų 16 galima priskirti rezultato vertinimų modeliui, 22 – proceso vertinimų modeliui. Toliau lentelėje apibendrinti pagrindiniai šių vertinimų modelių bruožai.

2 lentelė. Rezultatų ir proceso modeliams priskiriamų vertinimų pagrindiniai bruožai

Rezultatų modeliui priskiriami vertinimai	Proceso modeliui priskiriami vertinimai
<ul style="list-style-type: none">• <i>Vertinimo tikslas</i> – kontrolė;• <i>Akcentuoja</i> programos tikslų pasiekimo ar poveikio vertinimą;• <i>Vyrauja</i> kiekybiniai metodai;• <i>Rezultatai</i> naudojami aukštesniu hierarchiniu lygmeniu;• Gali būti <i>taikomas</i> esant tinkamiems metodams, duomenų prieinamumui ir geram intervencijų logikos supratimui.	<ul style="list-style-type: none">• <i>Vertinimo tikslas</i> – mokymasis;• <i>Akcentuoja</i> įgyvendinimo procesų, dalyvių pasitenkinimo vertinimą;• <i>Vyrauja</i> kokybiniai metodai;• <i>Rezultatai</i> skleidžiami visoms suinteruotosioms grupėms;• <i>Taikymas</i> priklauso nuo suinteresuotųjų grupių noro dalyvauti ir jų galimybės panaudoti vertinimo rezultatus.

Tačiau net ir vienam tipui priskirti vertinimai nemažai skiriasi tarpusavyje. Ypač didelė proceso tipo vertinimų įvairovė. Proceso modeliui buvo priskirti tokie vertinimai, kuriuose analizuojami paramos suderinamumo, projektų planavimo, stebėsenos rodiklių sudarymo ir naudojimo, paramos administravimo, finansinių išteklių paskirstymo ir panaudojimo ir kiti ES struktūrinės paramos administravimo arba procesiniai klausimai. Šiems vertinimams taip pat priskirti projektai, kurie buvo skirti parengti rodiklių apskaičiavimo metodikas.

Rezultato modeliui priskirtų vertinimų įvairovė mažesnė. Tai yra vertinimai, kuriuose analizuojami paramos tinkamumo, efektyvumo, rezultatyvumo ir poveikio klausimai. Tačiau jie smarkiai skiriasi pagal apimtį. Trijuose vertinimuose buvo analizuojamos tik kelios pagrindinės ir su jomis susijusios priemonės, devyniuose vertinimuose – prioriteto ar priemonių, aprėpiančių tam tikrą sektorių įgyvendinimas, o šešių vertinimų objektas buvo visos ar didelė dalis veiksmų programų priemonių. Nors ES sanglaudos politikos orientacija į rezultatus 2014-2020 m. laikotarpiu reikalaus daugiau dėmesio teikti vertinimams, kurie orientuoti į rezultatus, būsimuoju laikotarpiu nacionaliniu lygiu taip pat aktualiais išliks ir proceso tipo vertinimai.

Vertinimo tikslas, uždaviniai ir rezultatai

Šio **vertinimo tikslas** – tobulinti ES struktūrinės paramos vertinimo kokybę, įvertinant 2007-2013 m. laikotarpio vertinimo ataskaitų kokybę ir vertinimo kokybės užtikrinimo procesą. Taip pat siekiama tobulinti asmenines Lietuvos valstybės tarnautojų, atsakingų už ES struktūrinės paramos vertinimą, kompetencijas, juos įtraukiant į vertinimo procesą.

⁷ 2008 m. ES struktūrinės paramos vertinimų planuose skirstymas į einamuosius strateginius ir veiklos vertinimus nebuvo taikytas.

Vertinimo uždaviniai yra šie:

- įvertinti ES struktūrinės paramos vertinimo ataskaitų kokybę;
- įvertinti ES struktūrinės paramos vertinimo kokybės užtikrinimo procesą;
- pateikti vertinimo išvadas ir rekomendacijas, pamokas ateičiai, gerosios praktikos pavyzdžių;
- į vertinimo procesą įtraukti Finansų ministerijos ir kitų už ES struktūrinės paramos vertinimą atsakingų institucijų tarnautojus.

Siekiant vertinimo tikslų, atsakyta į šiuos vertinimo klausimus pagal du pirmuosius (vertikalius) vertinimo uždavinius.

3 lentelė. Vertinimo uždaviniai ir klausimai

Uždaviniai	Klausimai
1. Įvertinti ES struktūrinės paramos vertinimo ataskaitų kokybę	1.1. Ar vertinimo ataskaitoje aiškiai nurodytas tikslas/tiksiai? Ar vertinime iškeltas uždavinys/uždaviniai? Ar vertinime keliami aiškiai apibrėžti klausimai? Ar aiškus vertinimo objektas? Ar vertinime buvo sukurta naujų žinių?
	1.2. Ar vertinimas pagrįstas teorija/ modeliu/ analizės pagrindu? Ar vertinimas pagrįstas programos/ prioriteto/ priemonės intervencijos logika / loginiu modeliu (priežastinis ryšys tarp indėlių, veiklų, produktų, rezultatų, poveikio ir išorės veiksmų)?
	1.3. Ar vertinimo metodika nuosekli ir pagrįsta? Ar vertinimo metu buvo taikomi tinkami duomenų rinkimo/ analizės metodai?
	1.4. Ar vertinime surinkti duomenys yra tinkami, pakankami ir patikimi? Ar analizė išsami, leidžia atsakyti į vertinimo klausimus?
	1.5. Ar vertinimo išvados buvo pagrįstos analizės duomenimis? Ar vertinimo ataskaitoje pateiktos rekomendacijos aiškios, efektyvios, įmanomos įgyvendinti?
	1.6. Kiek vertinimo ataskaita atitinka stiliaus vadovą? (atitikimas struktūros reikalavimams; literatūros sąrašo ir nuorodų įforminimas; ataskaitos teksto analitiškumas; vertinimo ataskaitos teksto draugiškumas skaitytojui; vertinimo ataskaitos maketavimo; vertinimo ataskaitos ir kalbos (lietuvių ir anglų) kokybė)?
2. Įvertinti ES struktūrinės paramos vertinimo kokybės užtikrinimo procesą	2.1. Ar vertinimas atitiko atsakingų institucijų ir kitų suinteresuotųjų grupių poreikius? Ar vertinimo objektas ir jo klausimai buvo svarbūs ir aktualūs Užsakovo institucijos vadovams, kitierms sprendimų priėmėjams/politinėje darbotvarkėje vertinimo metu ir jam pasibaigus?
	2.2. Ar techninės specifikacijos yra aiškios ir joje pateikiama aiški vertinimo koncepcija? Ar projekto biudžetas yra pakankamas ir finansiniai ištekliai leidžia parengti kokybišką ataskaitą?
	2.3. Kaip vertinama paslaugų teikėjo ekspertų kompetencija (tiek metodinė, tiek atitinkamos valdymo srities), kuri reikalinga kokybiškai ataskaitai parengti?
	2.4. Koks buvo vertinimo priežiūros ir kokybės užtikrinimo procesas? Kokios priemonės (priežiūros komitetai/ darbo grupės, nepriklausomi ekspertai, struktūruotas vertinimo ataskaitų kokybės vertinimas, pastabų ir siūlymų teikimas, t.t.) buvo taikomos? Koks jų taikymo efektyvumas?
	2.5. Ar ir kaip atliekant vertinimą dalyvavo įvairios suinteresuotosios grupės? Koks buvo jų indėlis vertinimo proceso metu?

1. VERTINIMO METODIKA

1.1. Bendras analizės pagrindas

Įrodymais pagrįstas valdymas yra santykinai nauja viešojo valdymo doktrina, siekianti panaudoti žinias ir informaciją viešosios politikos problemoms spręsti ir geresniems rezultatams pasiekti, t.y. sprendimų priėmimą paversti racionalesniu ir efektyvesniu naudojant žinias bei informaciją⁸. Plačiąja prasme įrodymais vadinamos žinios ir duomenys, gauti stebėsenos, vertinimų ir taikomųjų tyrimų metu⁹. Šios žinios gali apimti tiek informaciją apie socialinių, ekonominių, ekologinių ar technologinių veiksnių kaitos tendencijas, tiek specifinius duomenis apie konkrečių programų ar priemonių tinkamumą, rezultatyvumą, efektyvumą ar poveikį. Taigi įrodymai gali būti įvairių tipų ir apimti skirtingus informacijos šaltinius, kurie gali padėti informuoti už sprendimų priėmimą atsakingus politikus, vadovus ar valstybės tarnautojus. Įtraukti ekspertizę į viešosios politikos procesą siekiama dėl nuolatinio žinių poreikio sprendžiant problemas¹⁰.

Akademinėje literatūroje išskiriama daug veiksnių, nuo kurių priklauso įrodymais pagrįsto valdymo taikymas¹¹. Pagrindiniais veiksniais gali būti laikytini šie (2 paveiksle pateiktas analizės modelis):

- *kokybiškų įrodymų pasiūla* – įrodymai turi būti kokybiški, patikimi, aktualūs ir prieinami;
- *politinis poreikis* naudoti įrodymus – svarbu, jog politikai ir vadovai turėtų poreikį įrodymus naudoti ir jais remtis priimant sprendimus;
- *viešojo valdymo sistema*, kur egzistuojanti valdymo kultūra, esamos taisyklės, atitinkama viešosios politikos sritis gali būti palanki arba nepalanki įrodymais pagrįstam valdymui plėtotis;
- *išorės veiksniai*, tokie kaip esamas politinis kontekstas, krizės ir pan. gali sukurti palankią ar nepalankią aplinką įrodymais pagrįstam valdymui.

Šiame vertinime nagrinėjama viena iš įrodymais pagrįsto valdymo priemonių: ES struktūrinės paramos vertinimas Lietuvoje. Analizuojama kokybiškų įrodymų pasiūla, kurios egzistavimas yra valstybės tarnybos/ užsakovų, kurie atsakingi už vertinimo planavimą, viešuosius pirkimus bei vertinimo kokybės užtikrinimą, ir rinkos/ paslaugų tiekėjų, kurie atsakingi už vertinimo ataskaitų rengimą, sąveikos rezultatas. Taip pat siekiama nustatyti, kiek atlikti vertinimai atitiko užsakovų ir kitų suinteresuotųjų grupių poreikius administraciniu lygmeniu ir kiek nagrinėjamas klausimas buvo svarbus politinėje darbotvarkėje vertinimo metu ar jam pasibaigus.

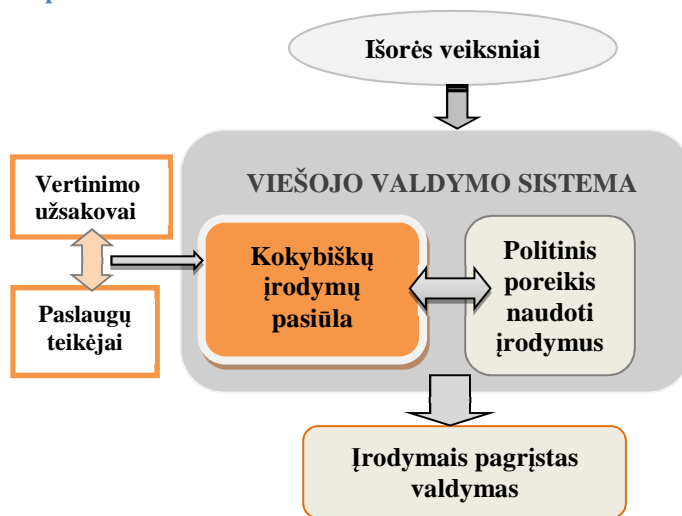
⁸ Philip Davies, "Is evidence-based government possible?" Jerry Lee Lecture, presented at the 4th annual Campbell Collaboration Colloquium, Washington DC, 2004, 3.

⁹ Brian W. Head, "Three Lenses of Evidence-Based Policy". *The Australian Journal of Public Administration*, 2008, Vol. 67, No.1, 4.

¹⁰ Eric Albaek, *Ekspertizė ir viešoji politika: keisti sugulovai?*, Vilnius: Eugrimas, 2004, 54.

¹¹ P.vz.: Philip Davies, "Is evidence-based government possible?"

2 paveikslas. Analizės modelis.

Šaltinis: sudaryta autorių

Šiame vertinime vertinimo kokybė traktuojama dvejopai. Pirma, *vertinimo kokybė yra objektyvus atitikimas taikomųjų mokslinių tyrimų, viešosios politikos analizės ar programų vertinimo profesiniams standartams ir gairėms*. Šiame vertinime profesiniu standartu buvo laikomi geriausiai rezultato arba proceso tipo vertinimai, kurie buvo atlikti Lietuvoje ES struktūrinės paramos srityje. Tačiau buvo atsižvelgta į vertinimo naujoves į 2014-2020 m. programavimo laikotarpį, kuriuo bus siekiama gerinti programų „įvertinamumą“ apibrėžiant jų intervencijų logikas, nustatant tinkamus rodiklius, taip pat taikyti tokius jų vertinimo metodus, kurie leistų geriau nustatyti tikėtinus ir pasiektus rezultatus bei jų poveikį įvertinant, ar tam tikra intervencija pasiteisino. Pagal šį požiūrį vertinimo galimybės buvo daugiausia nagrinėtos meta-analizės būdu.

Antra, *vertinimo kokybė yra subjektyvus vertinimo užsakovų ir paslaugų teikėjų supratimas apie vertinimo ataskaitų ir suteiktų paslaugų kokybę*. Nors šis suvokimas yra susijęs su profesiniais vertinimo standartais, jis gali būti nagrinėjamas atskirai, atsižvelgiant į užsakovų reikalavimus ar lūkesčius, paslaugų teikėjų požiūrį į paslaugų teikimą bei jų tarpusavio bendradarbiavimą. Pagal šį požiūrį vertinimo kokybė daugiausia nagrinėjama už vertinimą atsakingų institucijų darbuotojų apklausos būdu.

1.2. Vertinimo metodai

Siekiant įvertinti atliktų ES paramos vertinimų kokybę gali būti naudojami *trys būdai*:

1. Atliekamos vertinimų atlikimo procesų *atvejo studijos*, siekiant įvertinti suinteresuotųjų grupių motyvaciją, įsitraukimą, naudotus metodus, kas ir kaip analizavo duomenis, ir kaip buvo valdomi vertinimo procesai. Giluminių atvejo studijų metodas pareikalautų išsamių interviu ir vertinimo procesų aprašymo. Pagrindinis šio metodo privalumas yra galimybė pateikti gan išsamų vertinimą pagal visus vertinimų kokybės užtikrinimo standartus. Tačiau tokiu atveju būtų sudėtinga užtikrinti, kad pasirinkti vertinimai atspindėtų visą atliktų vertinimų imtį;
2. Atliekama *vertinimų užsakovų apklausa* siekiant įvertinti jų nuomonę apie atliktų vertinimų kokybę. Pagrindiniai tokio pasirinkimo privalumai: galimybė įvertinti didelio kiekio ar visų atliktų vertinimų tam tikrus kokybės aspektus. Tai sudaro sąlygas išsamiau

įvertinti atitikimą naudingumo ir įvykdomumo standartams, tačiau nėra pakankama siekiant išsamiau įvertinti atitikimą tinkamumo ir tikslumo standartams. Taikant šį metodą analizuojama tik už vertinimus atsakingų darbuotojų nuomonė, kuri ne visais atvejais gali būti pakankama/ patikima, siekiant įvertinti skirtingus vertinimų kokybės aspektus;

3. Analizuojamos vertinimų ataskaitos pagal iš anksto apibrėžtus klausimus – atliekama *meta-analizė*. Šio metodo taikymas sudaro sąlygas surinkti pakankamai išsamius duomenis ir pateikti visapusišką informaciją apie daugumą ar visus atliktus vertinimus. Be to, jo taikymas nereikalauja giluminių interviu su atsakingais darbuotojais, kurie gali neturėti pakankamai informacijos (pvz., atsakingi asmenys gali būti pasikeitę). Pagrindinis trūkumas – vertinimas atliekamas vadovaujantis tik vertinimų ataskaitomis. Todėl šis metodas yra tinkamesnis vertinant atitikimą tinkamumo ir tikslumo standartams ir mažiau tinkamas vertinant atitikimą naudingumo ir įvykdomumo standartams¹².

Kadangi vieno iš nurodytų metodų taikymas nesudaro sąlygų visapusiškai išanalizuoti vertinimų kokybės, buvo pasirinkta derinti visus tris metodus bei papildomai atlikti paslaugų teikėjų apklausa. Taigi, buvo atlikta vertinimų meta-analizė pagal iš anksto parengtus klausimus, taip pat atliktos už vertinimų koordinavimą atsakingų institucijų atstovų ir paslaugų teikėjų apklausos bei parengtos nedidelės apimties atvejo studijos. Tai sudarė sąlygas įvertinti vertinimų kokybę pagal visus kokybės kriterijus. Iš viso meta-analizės būdu buvo išanalizuotos 38 vertinimo ataskaitos, vertinimo užsakovų apklausos būdu – 29 ataskaitos. Vertinimo paslaugų teikėjų apklausos metu buvo prašoma pateikti apibendrintą nuomonę dėl visų atliktų vertinimų. Nedidelės atvejų studijos taip pat leido parodyti, kaip pasirinkti vertinimai atitinka visus kokybės kriterijus. Toliau aprašytas kiekvienas metodas.

Meta-analizė. *Meta-analizė* gali būti apibrėžiama skirtingai. Pirma, meta-analizė reiškia skirtingų duomenų agregavimą. Taikant šį požiūrį VGS-2 projekto metu buvo atliktas mažos apimties meta-vertinimas dėl 2014-2020 m. intervencijų.¹³ Antra, meta-analizė gali būti laikoma sisteminė priemonė atliktų vertinimų/ tyrimų/ studijų kokybei nagrinėti. Šis požiūris buvo pritaikytas atliekant tyrimų ir studijų, kurios buvo finansuojamos iš ES struktūrinės paramos, vertinimą.¹⁴ Meta-analizė leidžia ne tik sistemiškai įvertinti atliktų vertinimų kokybę, bet ir mokytis iš įgyvendinimo¹⁵, taip pat padeda rengiant vertinimo standartus¹⁶.

Šiame vertinime meta-analizė apėmė visas ES struktūrinės paramos vertinimo ataskaitas, kurių parengimas buvo finansuotas pagal 2008-2012 m. ES struktūrinės paramos vertinimo planus. Iš viso buvo išanalizuotos 38 vertinimo ataskaitos, kurių pasiskirstymas pagal tipus aprašytas įvadinėje šios ataskaitos dalyje. Buvo parengti atskiri meta-analizės klausimynai vertinimams, kurie gali būti priskirti rezultatų vertinimo modeliui ir procesų vertinimo modeliui. Klausimynai pateikti ataskaitos 1 ir 2 prieduose. Klausimynuose pateikiamos šešios pagrindinės vertinimo kriterijų grupės, kurios aprėpia vertinimo:

¹² Kim Forss and Jerker Karsson „The Quest for Quality – Or Can Evaluation Findings be Trusted?“. *Evaluation*, 1997 (3:481), 483-484.

¹³ Viešosios politikos ir vadybos institutas, *ES struktūrinės paramos vertinimų apžvalga: rekomendacijos dėl 2014–2020 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo*, 2010 m. spalio 8 d.

¹⁴ Viešosios politikos ir vadybos institutas, *Tyrimų ir studijų, finansuojamų iš 2007–2013 m. <...>vertinimas*.

¹⁵ Petri Uusikylä, Petri Virtanen, „Meta-Evaluation as a Tool for Learning. A Case Study of the European Structural Fund Evaluations in Finland“, *Evaluation January 2000* 6: 50-65.

¹⁶ Maria Bustelo. „The Potential Role of Standards and Guidelines in the Development of an Evaluation Culture in Spain“. *Evaluation*, 2006, Vol 12(4): 437 – 453.

- tikslus, uždavinius, klausimus ir objektą;
- analizės pagrindą;
- metodiką ir jos taikymą;
- analizės išsamumą ir naujų žinių kūrimą;
- išvadas ir rekomendacijas;
- ataskaitų stilių.

Kiekviena ataskaita pagal kiekvieną klausimyne pateiktą kriterijų buvo įvertinta balais nuo 0 iki 1 ir skirti balai suskirstyti į keturis intervalus. Skiriant ataskaitai balus pagal kiekvieną kriterijų buvo įvertintas jos atitikimas (formaliems) meta-analizės klausimyne nustatytiems kriterijams bei lyginamas jos kokybė pagal tam tikrą kriterijų su bendru visų ataskaitų vidurkiu pagal tą patį kriterijų. Vertinant rekomendacijų kokybę buvo daugiau dėmesio teikiama atitikimui (formaliems) standartams dėl rekomendacijų formulavimo (rekomendacijoms įgyvendinti reikalingų veiksmų nurodymo, formos reikalavimų laikymosi ir kt.).

0-0,3	0,4-0,6	0,7-0,8	0,9-1
-------	---------	---------	-------

4 lentelė. Vertinimų pasiskirstymas pagal tipą ir biudžetą

Vertinimo tipas / biudžetas	< 150 Lt	150-300 Lt	> 300 Lt	Viso:
Rezultatų vertinimo modelis	2	8	4	14
Procesų vertinimo modelis	6	8	1	15
Viso:	8	16	5	29

Svarbiausi proceso vertinimų modeliui priskirtų vertinimų klausimyno skirtumai yra: 1) nekeliama reikalavimai dėl programos, prioriteto ar priemonių intervencijos logikos parengimo ar tam tikro analizės pagrindo (tačiau turi būti aprašyta vertinama sistema, jos komponentai, funkcijos ar procesai, dalyvaujančios institucijos ar padaliniai, dokumentai/ rodikliai); 2) vertinant pasirinktus metodus nebuvo teikiamas prioritetas „griežtųjų“/ sudėtingesnių metodų taikymui (tokių kaip eksperimentiniai metodai, teorija grįstas vertinimas, statistinė analizė, lyginamoji analizė ar atvejo studijos, dalyvaujantysis vertinimas); 3) vertinant naujų žinių kūrimą didžiausias balas skiriamas vertinimams, kuriuos įgyvendinant buvo sukurti nauji modeliai ar metodikos.

Vertinimų užsakovų apklausa. Šio vertinimo metu apklausti už vertinimus atsakingų institucijų (ministerijų ir IVPK) tarnautojai, kurie kuravo 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos vertinimų projektus (atliko sutarties vykdymo priežiūrą ir kokybės kontrolę). Siekiant surinkti duomenis ir nuomones apie visus atliktus vertinimus, dėl kiekvieno vertinimo buvo siunčiamas atskiras klausimynas¹⁷. Iš viso buvo išsiųsti klausimynai dėl 33 vertinimų – į šią imtį nebuvo įtraukti du vidiniai ir trys miršūs vertinimai. 20 klausimynų buvo išsiųsta Finansų ministerijos atstovams. Apklausa buvo atliekama internetu, naudojant VPVI apklausų įrankį. Apklauso klausimynas pateiktas 3 priede. Iš viso buvo gauti užpildyti klausimynai dėl 29 vertinimo projektų. Toliau lentelėje pateiktos vertinimo projektų, dėl kurių buvo užpildyti klausimynai, pagrindinės charakteristikos.

¹⁷ Jei vienas asmuo buvo atsakingas ar aktyviai įsitraukęs į tam tikro skaičiaus vertinimų koordinavimą, jam buvo siunčiamas atitinkamas skaičius klausimynų.

5 lentelė. Vertinimo projektų, dėl kurių buvo užpildyti klausimynai, pagrindinės charakteristikos

Institucijos	N
Finansų ministerija	17
Informacinės visuomenės plėtros komitetas	2
Susisiekimo ministerija	2
Sveikatos apsaugos ministerija	2
Vidaus reikalų ministerija	2
Aplinkos ministerija	1
Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	1
Švietimo ir mokslo ministerija	1
Ūkio ministerija	1

Vertinimo paslaugų teikėjų apklausa. Siekiant įvertinti, kokie veiksniai gali daryti įtaką ES struktūrinės paramos vertinimo kokybei buvo atlikta ne tik vertinimo užsakovų, bet ir paslaugų teikėjų apklausa. Siekiant palyginti vertinimų užsakovų ir paslaugų teikėjų nuomones dėl vertinimų kokybės ir jos apribojimų, abu klausimynus sudarė panašios klausimų grupės. Apklausoje klausimynas pateiktas 4 priede. Klausimynas buvo išsiųstas visiems paslaugų teikėjams, kurie dalyvavo vertinimo projektuose 2008-2012 m. - iš viso 13 organizacijų. Gauti užpildyti klausimynai iš 6 vertinimo paslaugų teikėjų organizacijų. Nors jie reprezentuoja beveik pusę vertinimo paslaugas teikusių organizacijų ir tas organizacijas, kurios turi didžiausią ES struktūrinės paramos vertinimo patirtį, jų atsakymai nereprezentuoja visos imties ir gali būti naudojami tik kaip papildomi duomenys vertinimų kokybei ir jos apribojimams pagrįsti. Toliau pateiktos pagrindinės apklausoje dalyvavusių organizacijų charakteristikos.

6 lentelė. Apklausoje dalyvavusių paslaugų teikėjų organizacijų pagrindinės charakteristikos

Atstovaujamos organizacijos tipas	N	Įgyvendintų ES struktūrinės paramos vertinimo projektų skaičius nuo vertinimo veiklos pradžios iki 2012 m. lapkričio mėn.	N
Įmonė (uždaroji akcinė bendrovė, kita)	4	Daugiau nei 10 projektų	3
Viešoji įstaiga	2	6-10 projektų	2
Biudžetinė įstaiga	0	3-5 projektus	1
Kokių institucijų užsakymu dažniausiai teikė ES struktūrinės paramos vertinimo paslaugas?			
Finansų ministerijos			5
Aplinkos ministerijos			1
Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos			1
Susisiekimo ministerijos			1
Sveikatos apsaugos ministerijos			1
Švietimo ir mokslo ministerijos			1
Ūkio ministerijos			1
Vidaus reikalų ministerijos			1
Žemės ūkio ministerijos			1

Atvejo studijos – kokybinis duomenų analizės metodas, kuris buvo naudojamas, siekiant atlikti gilesnę vertinimo kokybės analizę. Trys pasirinktos ES struktūrinės paramos vertinimo ataskaitos buvo nagrinėjamos detalčiau. T. y. buvo atlikta išsami meta-analizė pagal parengtą klausimyną, taip pat atlikta informacijos šaltinių analizė ir interviu siekiant detalizuoti ir verifikuoti meta-analizės metu surinktą informaciją ir surinkti suinteresuotųjų grupių nuomones apie nagrinėjamus atvejus, išsiaiškinti kokybės apribojimus ir jų priežastis, jos gerinimo galimybes.

Suderinus su Finansų ministerija atvejo studijoms pasirinkti buvo trys vertinimai, kurie labiau atitinka rezultatų vertinimo tipą:

- Socialinės integracijos paslaugų socialiai pažeidžiamų ir socialinės rizikos asmenų grupėms situacijos, poreikių ir rezultatyvumo vertinimas, siekiant efektyviai panaudoti 2007–2013 m. ES struktūrinę paramą;
- Ūkio ministerijos kompetencijai priskirtų bendrai finansuojamų iš ES struktūrinių fondų lėšų ekonomikos sektorių būklės pokyčių vertinimas;
- Europos socialinio fondo (toliau – ESF) finansuojamų mokymų kokybės ir efektyvumo vertinimas.

2. VERTINIMO REZULTATAI

2.1. ES paramos vertinimo kokybės apibendrinimas

Apklauskos rezultatai rodo, kad vertinimų užsakovai atliktų vertinimų kokybę vertina gerai – beveik 90 proc. respondentų jų institucijų užsakytus vertinimus įvertino kaip aukštos arba aukščiausios kokybės. Tik vienas vertinimas buvo įvertintas, kaip pakankamai prastos kokybės, o trys – vidutinės kokybės. Nors bendrai vertinimų kokybė yra vertinama gerai, Finansų ministerijos atstovai interviu metu atkreipė dėmesį, kad ir keli nekokybiški vertinimai gali daryti įtaką neigiamų nuostatų formavimui dėl vertinimų poreikio.

7 lentelė. Vertinimų užsakovų nuomonė apie atliktų vertinimų kokybę

Kaip vertinate bendrą atlikto vertinimo kokybę?	N	Proc.
1 (Visiškai nekokybiškas)	0	0%
2	1	3%
3	3	10%
4	12	41%
5 (Aukščiausios kokybės)	13	45%

8 lentelė. Vertinimų užsakovų nuomonė apie vertinimus atlikusių ekspertų kvalifikaciją

Kaip vertinate pagrindinių vertinimų atlikusių ekspertų kvalifikaciją (metodinę patirtį ir patirtį/žinias atitinkamoje srityje)?	N	Proc.
Labai žema	0	0%
Gana žema	1	3%
Vidutinė	4	14%
Gana aukšta	16	55%
Labai aukšta	7	24%
Nežinau/ sunku pasakyti	1	3%

Atlikus meta-analizę buvo apskaičiuotas vertinimų kokybės indekso vidurkis – **0,81**. Taigi meta-analizės būdu gautas kiek nuosaikesnis ataskaitų kokybės vertinimas. Vertinimų, kurie gali būti priskiriami procesų vertinimo modeliui, kokybės vidurkis yra šiek tiek aukštesnis (0,83), palyginus su vertinimais, kurie gali būti priskiriami rezultatų vertinimo modeliui (0,79). Siekiant išanalizuoti vertinimų kokybės priklausomybę nuo skirtingų veiksnių buvo sudaryti vertinimų kokybės rangai. Rangai apskaičiuoti pagal standartinį nuokrypį nuo vertinimo meta-analizės indekso vidurkio (žr. lentelę toliau).

9 lentelė. Vertinimų kokybės rangai

Rangas	1	2	3	4
Rango reikšmės reali vertė pagal vertinimo indeksą	< 0,55	0,55-0,81	0,81-94	> 0,94
Rango prasmė – vertinimo kokybė kitų atliktų vertinimų atžvilgiu	Žemiausia	Žemesnė už vidutinę	Aukštesnė už vidutinę	Aukščiausia
Vertinimų (atvejų) skaičius rango imtyje	2	10	17	2

Išanalizavus ES struktūrinės paramos vertinimo kokybės pokyčius pagal metus matomas neįžymus kokybės gerėjimas, kuris rodo tam tikrą mokymosi procesą: nuo 2008 iki 2011 m. vertinimų kokybės indeksas pagerėjo nuo 0,81 iki 0,85. Visos 2011 m. parengtos vertinimo ataskaitos įvertintos pakankamai gerai.

10 lentelė. Vertinimų kokybės rangai pagal metus

Metai/ rangas	1	2	3	4	Vidurkis
2008	0%	38%	63%	0%	0.81
2009	13%	25%	63%	0%	0.79
2010	9%	36%	46%	9%	0.81
2011	0%	0%	100%	0%	0.85

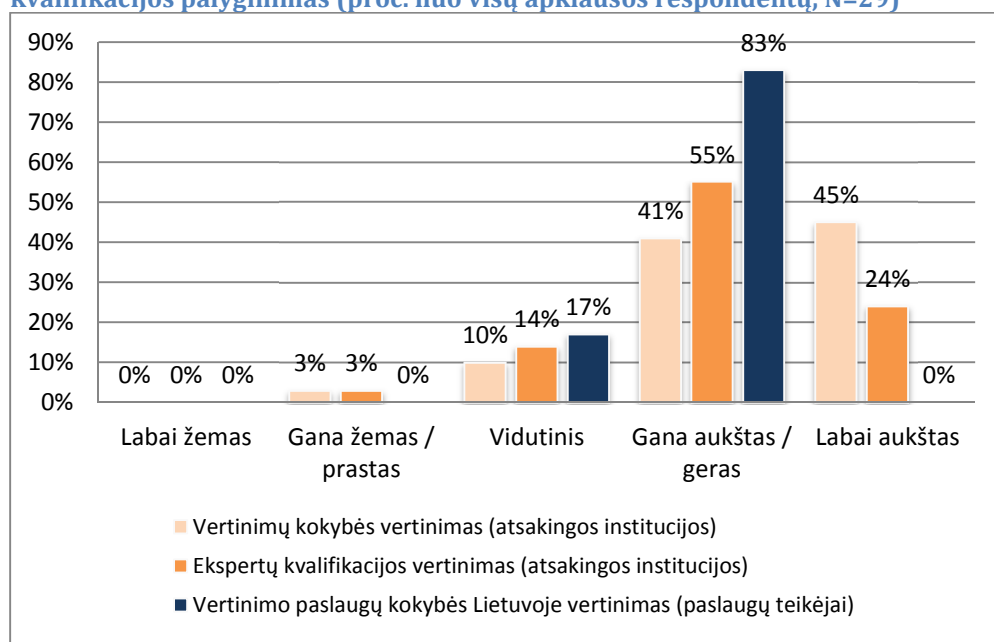
Palyginus vertinimo kokybės pasiskirstymą pagal biudžetą, nustatytas įdomus atvirkštinis ryšis – vertinimo projektai, kurių biudžetas buvo mažesnis, įvertinti santykinai geriau. Tai patvirtina su didesnės apimties ir vertės projektų įgyvendinimu susijusias rizikas: tokiems projektams sudėtingiau parengti kokybiškas technines specifikacijas, užtikrinti jų sklandų valdymą, surinkti reikalingus duomenis ir atlikti pakankamai išsamią analizę atsakant į visus vertinimo klausimus. Palyginus Finansų ministerijos ir kitų ministerijų koordinuotų vertinimų kokybę nustatyta, kad Finansų ministerijos koordinuotų projektų kokybės vidurkis yra šiek tiek aukštesnis (0,83 palyginus su 0,79).

11 lentelė. Vertinimų kokybės rangai pagal biudžetą

Metai/ rangas	1	2	3	4	Vidurkis
>300	20%	40%	40%	0%	0.73
150-300	6%	25%	63%	6%	0.82
<150	0%	38%	63%	0%	0.83

Vertinimo užsakovai gerai vertina pagrindinių vertinimus atlikusių ekspertų kvalifikaciją (tolygus pasiskirstymas vertinimų kokybės ir ekspertų kvalifikacijos vertinimo klausimais matomas ir 3 paveiksle). Vertinimai, kurių kokybė ir juos atlikusių pagrindinių ekspertų kvalifikacija buvo įvertinta vidutiniškai, yra priskirtini rezultatų vertinimo modeliui. Tai rodo, kad vertinimo rinkoje labiau trūksta kompetencijų atlikti kokybiškam efektyvumo, rezultatyvumo ir poveikio vertinimui, ypač taikant kiekybinius metodus.

3 paveikslas. Vertinimų užsakovų ir paslaugų teikėjų nuomonės dėl vertinimų kokybės ir ekspertų kvalifikacijos palyginimas (proc. nuo visų apklausos respondentų, N=29)

Šaltinis: VPVI, vertinimų užsakovų ir paslaugų teikėjų apklausos, 2012 spalio-lapkričio mėn.

Atitinkamai gerai vertinamas vertinimo ataskaitų atitikimas techninėse specifikacijose nustatytiems reikalavimams, paslaugų užsakovų reikalavimams ir lūkesčiams, ataskaitų kokybės atitikimas finansinei sutarties vertei, paslaugų teikėjų profesionalumas ir etikos standartų laikymasis. Dauguma vertinimo paslaugų užsakovų norėtų dirbti su tais pačiais paslaugų teikėjais ateityje. Santykinai šiek tiek geriau vertinamas proceso tipo vertinimo ataskaitų atitikimas finansinei sutarties vertei. Tai, kad proceso modeliui priskirtini vertinimai įvertinti santykinai šiek tiek geriau gali būti susiję su to, kad šie vertinimai yra mažesnės apimties/ biudžeto, jiems santykinai lengviau parengti technines specifikacijas ir nupirkti kokybiškas tokių vertinimų paslaugas iš rinkos, taip pat jie labiau orientuoti į pačių valstybės tarnautojų mokymąsi iš vertinimo.

12 lentelė. Vertinimų užsakovų nuomonė apie paslaugų teikėjų darbą

Ar sutinkate su šiais teiginiais dėl paslaugų teikėjo darbo? (N=29)					
	Visiškai nesutinku	Veikia nesutinku	Veikia sutinku	Visiškai sutinku	Nežinau / sunku pasakyti
Vertinimo ataskaitos iš esmės atitiko techninę specifikaciją bei mūsų reikalavimus ir lūkesčius, kuriuos turėjome iki pirkimo paskelbimo	0%	3%	35%	62%	0%
Vertinimo ataskaitų kokybė atitiko finansinę vertinimo sutarties vertę	0%	4%	29%	64%	4%
Paslaugų teikėjo ekspertai elgėsi profesionaliai, laikėsi etikos standartų	0%	7%	14%	75%	4%
Su tuo pačiu paslaugų teikėju norėtume dirbti ateityje	7%	7%	11%	71%	4%

13 lentelė. Paslaugų teikėjų nuomonė apie vertinimo paslaugų kokybę

Kaip vertinate bendrą Lietuvoje teikiamų ES struktūrinės paramos vertinimo paslaugų kokybę? (N=6)	
Labai prastai	0
Prastai	0
Vidutiniškai	1
Gerai	5
Labai gerai	0

Apklausoje dalyvavę paslaugų teikėjai ES struktūrinės paramos vertinimo paslaugų kokybę Lietuvoje taip pat vertina gerai, nors šiek tiek nuosaikiau nei vertinimų užsakovai. Dauguma jų teikiant paslaugas naudoja visai organizacijai ar tik vertinimo paslaugoms taikomus kokybės standartus. Taip pat penkios iš šešių organizacijų turi nusistačiusios specialius vidinius reikalavimus vertinimo paslaugų kokybei.

14 lentelė. Paslaugų teikėjų taikomos vertinimo paslaugų kokybės užtikrinimo priemonės

Ar ir kokios Jūsų organizacijoje taikomos priemonės vertinimo paslaugų kokybei užtikrinti? (N=6)	
Teikiant vertinimo paslaugas vadovaujames visoms mūsų organizacijos teikiamoms paslaugoms taikomais kokybės reikalavimais pagal ISO 9000 serijos ar kitą standartą/kokybės vadybos sistemą	5
Turime atskirą kokybės standartą/ reikalavimus, kurie taikomi tik vertinimo paslaugų teikimui pagal ISO serijos ar kitą standartą/kokybės vadybos sistemą	1
Turime nusistatę vidinius reikalavimus vertinimo paslaugų kokybei, tačiau jie nėra kontroliuojami/sertifikuojami išorės ekspertų	5
Nesinaudojam jokiais specialiais kokybės reikalavimais vertinimo paslaugoms teikti (taikomi bendri reikalavimai ar darbo planavimo ir kontrolės priemonės)	1

Apklausoje dalyvavusių paslaugų teikėjų nuomone, jų organizacijai teikti aukštesnės kokybės vertinimo paslaugas labiausiai padėtų kokybiškesnės/konkretesnės techninės specifikacijos, ilgesni vertinimo projektų vykdymo terminai, geresnis priėjimas prie vertinimui reikalingos informacijos ir auganti darbuotojų patirtis ir žinios. Palyginus vertinimo paslaugų teikėjų ir užsakovų apklausų rezultatus matyti, kad vertinimui reikalingų duomenų surinkimas yra aktuali problema abejoms suinteresuotosioms grupėms. Vertinimų užsakovai jų patiriamą administracinę krūvį teikiant vertinimui reikalingus duomenis dažniausiai minėjo kaip vieną svarbiausių bendradarbiavimo su paslaugų teikėjais problemų, o paslaugų teikėjai tokių duomenų gavimą įvardina kaip vertinimų kokybės apribojimą.

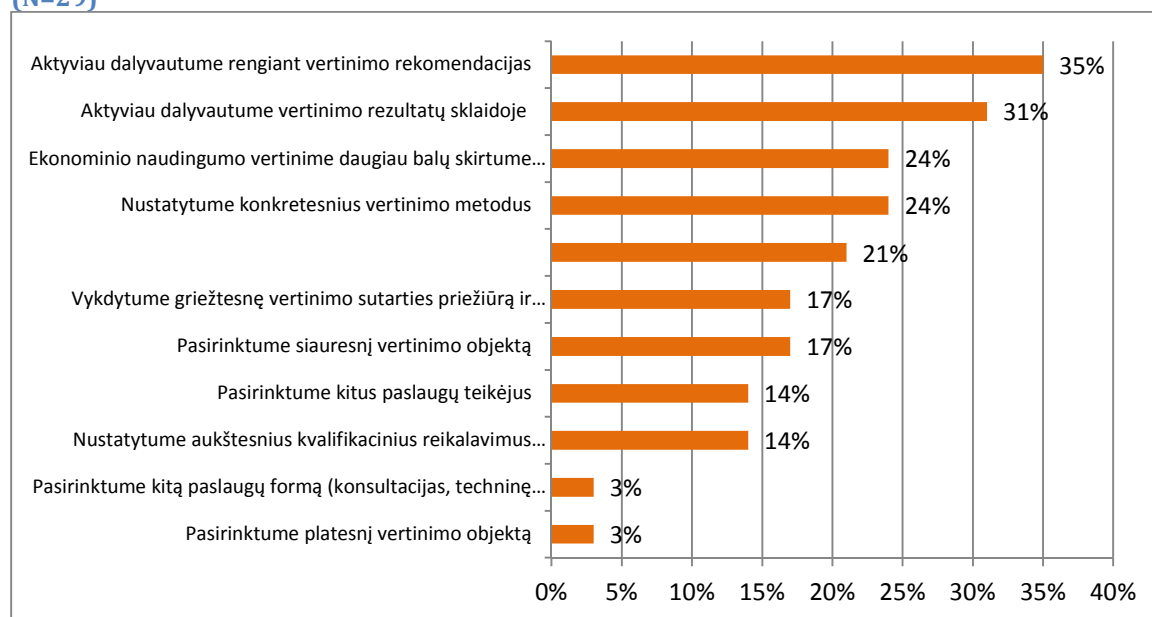
15 lentelė. Geresnės kokybės vertinimo paslaugų teikimo paskatos

Kas Jūsų organizacijai leistų teikti aukštesnės kokybės vertinimo paslaugas? (1 – visiškai neaktualu, 5 – labai aktualu) (N=6)	1	2	3	4	5
Didesnė vertinimo sutarčių vertė	0	0	1	1	3
Techninėse specifikacijose konkrečiau ar kokybiškiau apibrėžti uždaviniai ir klausimai	0	0	0	4	2
Ilgesni vertinimo projektų vykdymo terminai	0	1	0	3	2
Pasirinktas tinkamesnis vertinimo paslaugų teikimo laikas, atsižvelgiant į vertinimo rezultatų aktualumą	0	0	3	1	2
Aiškesnis užsakovo supratimas, kaip bus naudojami vertinimo rezultatai	0	0	2	3	1
Geresnės užsakovo metodinės žinios	0	1	2	1	1
Didesnis užsakovo ir kitų valstybės institucijų darbuotojų atvirumas apie vertinamo objekto problemas ir iššūkius	1	1	2	2	0
Geresnis priėjimas prie vertinimui reikalingos informacijos (statistikos, stebėsenos duomenų, administracinių duomenų)	0	0	1	0	5
Bendradarbiavimas su kitais vertinimo paslaugų teikėjais ir ekspertais iš Lietuvos ar užsienio šalių	0	1	1	3	1
Auganti mūsų vertinimo patirtis ir darbuotojų kompetencija	0	1	0	2	3

ES struktūrinės paramos vertinimų užsakymas tose srityse, kuriose mes turime patirties ir kompetencijos	0	1	2	3	0
Aukštesni vertinimo standartai ir metodinės gairės, taikomi ES struktūrinės paramos vertinimui Lietuvoje	0	1	3	1	1

Paprašyti nurodyti, ką norėtų keisti, jei inicijuotų kitą vertinimo paslaugų pirkimą, paslaugų užsakovai dažniausiai minėjo, kad aktyviau dalyvautų rengiant vertinimų rekomendacijas ir skleidžiant jų rezultatus. Nei vienas respondentas nepasirinko atsakymų variantų dėl vertinimo biudžeto didinimo arba mažinimo, taip pat nenurodė, kad aktyviau įsitrauktų į duomenų rinkimą ir analizę.

4 paveikslas. Pakeitimai, kuriuos darytų paslaugų teikėjai, jei inicijuotų kitą vertinimo paslaugų pirkimą (N=29)

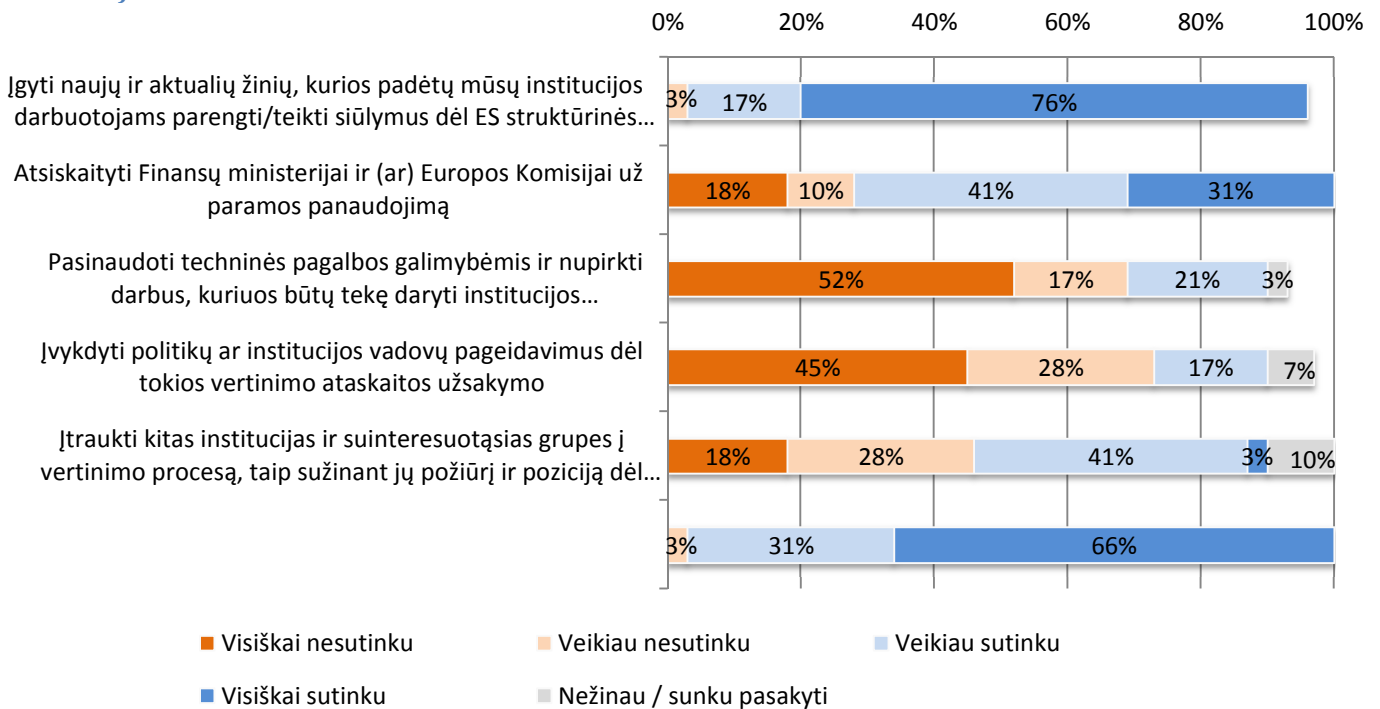
Šaltinis: VPVI, vertinimo paslaugų teikėjų apklausa, 2012 lapkričio mėn.

2.2. Vertinimų aktualumas, atitikimas poreikiams, techninių specifikacijų kokybė

Vertinimų aktualumas, atitikimas poreikiams. Vertinimų kokybei ir jų rezultatų panaudojimui didelę įtaką daro jų inicijavimo motyvai ir techninių specifikacijų kokybė. Todėl apklausų būdu buvo siekiama išsiaiškinti, kokios buvo svarbiausios vertinimų užsakymo paskirtys, ar vertinimų objektas ir klausimai buvo svarbūs ir aktualūs, kaip paslaugų užsakovai ir teikėjai vertina techninių specifikacijų rengimą.

Vadovaujantis vertinimo užsakovų apklausos rezultatais, didžioji dauguma vertinimų buvo inicijuoti siekiant tobulinti ES paramos panaudojimą: gauti nepriklausomų vertinimo ekspertų nuomonę dėl tam tikrų ES paramos panaudojimo klausimų ir patiems įgyti naujų ir aktualių žinių, kurios padėtų teikti siūlymus dėl paramos panaudojimo tobulinimo. Kitas svarbus veiksnys yra poreikis atsiskaityti Finansų ministerijai ir (ar) Europos Komisijai už paramos panaudojimą.

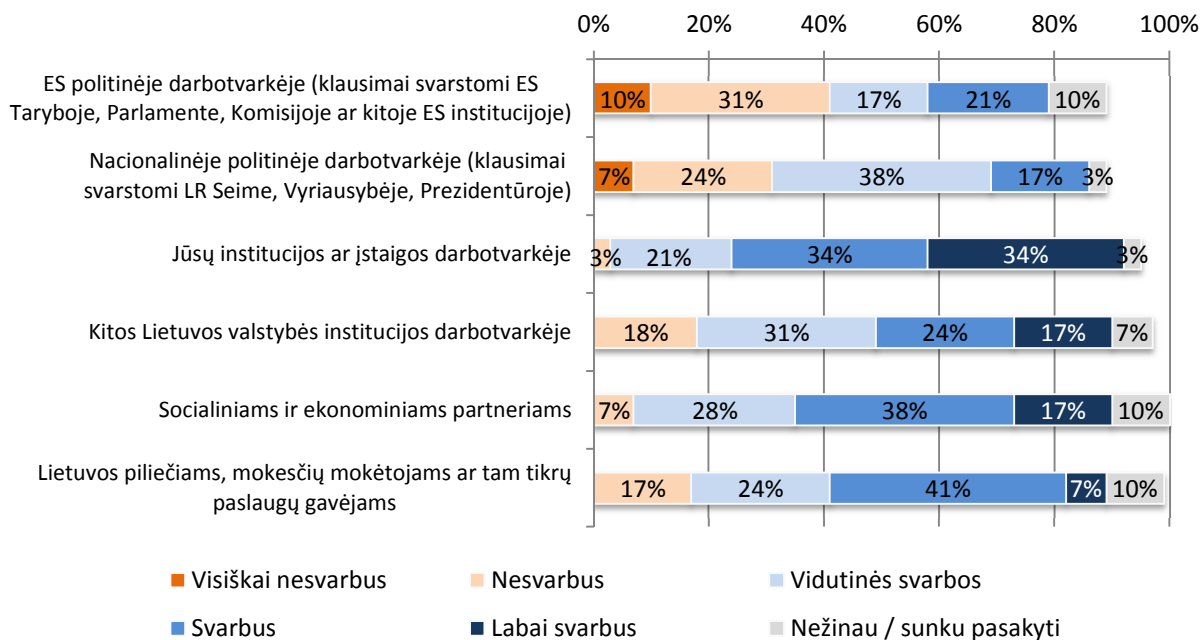
5 paveikslas. Vertinimo užsakovų nurodytos vertinimų užsakymo priežastys (proc. nuo visų respondentų, N=29)

Šaltinis: VPVI, vertinimų užsakovų apklausa, 2012 spalio-lapkričio mėn.

Apklausos rezultatai taip pat rodo, kad daugumos atliktų vertinimų objektas vertinimo atlikimo metu ir per metus po vertinimo atlikimo buvo labai svarbus/svarbus juos užsakusių institucijų darbotvarkėje. Apie pusė respondentų nurodė, kad inicijuotų vertinimų objektas ir klausimai buvo svarbūs/ labai svarbūs socialiniams partneriams ir (ar) Lietuvos piliečiams, mokesčių mokėtojams ar t.t. paslaugų gavėjams. Apklausos rezultatai taip pat parodė, kad vertinimai buvo mažiausiai svarbūs ES ar nacionalinėje politinėje darbotvarkėje. Tai galima pagrįsti ES struktūrinės paramos vertinimų specifika – einamieji veiklos vertinimai labiau orientuoti į nacionalinio lygmens klausimus, o proceso tipo vertinimuose (kurių užsakovai dažniau minėjo, kad jie nesvarbūs politinėse darbotvarkėse) daugiausia analizuojami procesinio pobūdžio ES paramos administravimo klausimai, kurie aktualiausi specialistams. Taigi vadovaujantis apklausos rezultatais galima daryti prielaidą, kad vertinimai dažniau buvo inicijuoti specialistų, siekiant atlikti ekspertinį vertinimą ir gauti jiems aktualių žinių, reikalingų priimti sprendimus. Atitinkamai, tokia vertinimų, ypač tų, kurie gali būti priskirti procesų vertinimo modeliui ir kurie nėra aktualūs politinėje darbotvarkėje, užsakymo specifika gali lemti, kad jie gali būti mažiau aktualūs institucijų vadovams/politikams ir gali būti sunkiau užtikrinti tokių vertinimų rezultatų panaudojimą aukštesniu lygmeniu. Politikams ir aukštesnio lygmens vadovams aktualesni rezultato tipo vertinimai, kuriuose būtų pateikiami paaiškinimai, kodėl tam tikros intervencijos veikia ar neveikia. Todėl svarbu inicijuoti ir atlikti kokybiškus rezultatų vertinimus, kuriuose būtų pateikiami tvirti įrodymai. Kita vertus, geri ir pagrįsti įrodymai, kurie gaunami skirtingo tipo vertinimų metu gali būti naudingi skirtingo lygmens vadovams, todėl svarbu užtikrinti aukšto lygmens vertinimų kokybę.

6 paveikslas. Vertinimo užsakovų nuomonė apie vertinimų objekto ir klausimų svarbą/aktualumą vertinimo atlikimo metu ir per metus po vertinimo atlikimo (proc. nuo visų respondentų, N=29)

Šaltinis: VPVI, vertinimų užsakovų apklausa, 2012 spalio-lapkričio mėn.

Vertinimų techninių specifikacijų kokybė. Vadovaujantis apklausos duomenimis, daugumos atliktų vertinimų techninės specifikacijos buvo pakankamai aiškios: tik vieno vertinimo techninės specifikacijos nuostatos buvo tikslinamos konkurso metu ir tik vieno vertinimo atveju jau įgyvendinant projektą paaiškėjo, kad tam tikros svarbios techninės specifikacijos nuostatos nebuvo numatytos ar buvo netiksliai suformuluotos. Tačiau apie trečdaliui paslaugų teikėjų techninės specifikacijos nuostatos buvo aiškinamos projekto vykdymo metu. Interviu rezultatai parodė, kad kokybiškų techninių specifikacijų parengimas yra labai svarbi vertinimų kokybės užtikrinimo sąlyga. Institucijų atstovai patvirtino, kad atsižvelgiant į projektų įgyvendinimo patirtį, buvo galima pasirinkti siauresnį vertinimo objektą, tiksliau apibrėžti klausimus ar nustatyti aukštesnius/ tikslesnius reikalavimus vertinimo ekspertams. Tačiau kita labai svarbi sąlyga yra kompetentingų vertinimo specialistų pasirinkimas. Keletas vertinimo projektų buvo nutraukti, kadangi paslaugų teikėjų pateikti tarpiniai produktai buvo labai prastos kokybės.

16 lentelė. Informacija apie vertinimų techninių specifikacijų aiškinimą/ tikslinimą

Atsakykite į toliau pateiktus klausimus apie vertinimo techninės specifikacijos aiškinimą/ tikslinimą? (N=29)						
	Taip		Ne		Nežinau/ sunku pasakyti	
Konkurso metu paslaugų teikėjai prašė paaiškinti techninės specifikacijos nuostatas	7	24%	20	69%	1	3%
Konkurso metu buvo tikslinamos techninės specifikacijos nuostatos	1	3%	25	86%	1	3%
Projekto vykdymo metu paslaugų teikėjui buvo aiškinamos techninės specifikacijos nuostatos	10	36%	16	55%	2	7%
Projekto vykdymo metu paaiškėjo, kad t.t. svarbios techninės specifikacijos nuostatos nebuvo numatytos ar buvo netiksliai suformuluotos	1	3%	21	72%	6	21%

Pasak ES struktūrinės paramos vertinimo užsakovų parengti technines specifikacijas nėra labai sudėtinga. Santykinai paprasta yra apibrėžti vertinimo objektą, tikslus, uždavinius ir laukiamus rezultatus. Santykinai paprasta yra nustatyti vertinimo paslaugų teikimo terminus ir

reikalavimus ekspertams. Nustatyti vertinimo biudžetą buvo vidutiniškai arba gana paprasta taip pat daugumai vertinimo užsakovų. Santykinai sudėtingiausia buvo apibrėžti vertinimo klausimus ir nustatyti reikalavimus vertinimo metodologijai ir metodams.

Tačiau apklausoje dalyvavę vertinimo paslaugų teikėjai vertinimų technines specifikacijas vertina santykinai prasčiau. Tik du paslaugų teikėjai nurodė, kad techninių specifikacijų kokybė yra gera, keturi – vidutiniška arba prasta. Nei vienas paslaugų teikėjas nenurodė, kad techninių specifikacijų kokybė yra labai gera. Paprašyti įvardinti, kokie yra pagrindiniai techninių specifikacijų trūkumai, visi paslaugų teikėjai nurodė, kad jose pasirenkamas pernelyg platus vertinimo objektas.

Pavyzdžiui, vienas iš paslaugų teikėjų nurodė, kad svarbus vertinimų užsakovų susitelkimas į pagrindinius klausimus: „*Tai, kad techninėje užduotyje pateikiamas „visų norų ir idėjų sąrašas“ iš esmės trukdo siekti kokybės*“. Kitas paslaugų teikėjas nurodė, kad „*Finansų ministerijos ruošiamos techninės specifikacijos yra aukštos kokybės, aiškiai apibrėžti vertinimo kriterijai, klausimai, apimtis. Išimtiniais atvejais – vertinimo objektas apibrėžtas per plačiai, todėl galima atlikti tik makro lygmens analizę apžvelgiant kitus panašius tyrimus, kuri iš esmės nesuteikia didelės pridėtinės vertės. Kitų ministerijų užsakomuose vertinimuose pastebime, kad vertinimo objektas būna apibrėžtas itin plačiai <...>, tačiau vertinimui skirtas neadekvačiai mažas biudžetas ir trumpas laikotarpis. Todėl galima atlikti tik makro lygmens analizę, kuri iš esmės neduoda didelės pridėtinės vertės*“.

17 lentelė. Vertinimo užsakovų nuomonė apie atskirų vertinimų techninių specifikacijų dalių rengimo sudėtingumą

Nurodykite, ar buvo sudėtinga parengti tam tikras techninės specifikacijos dalis? (N=29)										
	Labai sudėtinga		Gana sudėtinga		Vidutiniška		Gana paprasta		Visiškai paprasta	
Apibrėžti objektą, tikslus, uždavinius, laukiamus rezultatus	1	3%	2	7%	15	52%	10	34%	0	0%
Apibrėžti vertinimo klausimus	2	7%	6	21%	13	45%	8	18%	0	0%
Nustatyti vertinimo paslaugų teikimo grafiką/terminus	2	7%	0	0%	15	52%	9	31%	3	10%
Nustatyti reikalavimus vertinimo metodologijai ir metodams	1	3%	5	17%	17	59%	5	17%	1	3%
Nustatyti vertinimo biudžetą	0	0%	4	14%	16	55%	7	24%	2	7%
Nustatyti reikalavimus ekspertams	1	3%	1	3%	19	66%	6	21%	2	7%

Šaltinis: VPVI, vertinimų užsakovų apklausa, 2012 spalio-lapkričio mėn.

Nors vertinimų užsakovai nurodė, kad vertinimo tikslų, uždavinių, objekto ir paslaugų teikimo terminų nustatymas yra santykinai nesudėtingas, pusė apklausoje dalyvavusių paslaugų teikėjų įvardino, kad neaiškiai suformuluotos šios techninės specifikacijos dalys yra vienas iš pagrindinių techninių specifikacijų trūkumų.

Kiti pagrindiniai paslaugų teikėjų įvardinti ES struktūrinės paramos viešųjų pirkimų trūkumai, kurie daro įtaką vertinimo paslaugų kokybei yra:

- Nustatomi neadekvačius pasiūlymų vertinimo kriterijai paslaugų kokybės vertinime (pavyzdžiui, kriterijai tarpusavyje persidengia, neaiškiai apibrėžti, t.t. kriterijui skiriama pernelyg daug balų, atsižvelgiant į vertinimo specifiką ar kt. (nurodė keturi paslaugų teikėjai);

- Kyla abejonių, ar vertinimo paslaugų teikėjų siūlymai vertinami pakankamai objektyviai. Be to paslaugų teikėjų atsakymai parodė, kad vertinimo paslaugų rinkoje egzistuoja didelė konkurencija. Konkurso dalyviai žymiai sumažina paslaugų kainas palyginti su konkurso sąlygose numatytu vertinimo projekto biudžetu (tai nurodė keturi paslaugų teikėjai). Tai kartais lemia, kad paslaugoms teikti turi būti pasirinktas santykinai labai mažą kainą pasiūlęs paslaugų teikėjas (pvz. tai lėmė vieno iš vertinimo paslaugų teikimo sutarčių nutraukimą gavus labai nekokybiškus vertinimo rezultatus¹⁸).

Pavieniai paslaugų teikėjų atstovai minėjo, kad perkamos ES struktūrinės paramos vertinimo paslaugos, nors užsakovo poreikiams tenkinti labiau tiktų kita paslaugų forma (pvz., techninė pagalba, mokymai ar konsultacijos) bei ekonominio naudingumo vertinime per mažai balų numatyta paslaugų kokybei palyginti su paslaugų kaina. Atliekant meta-analizę taip pat buvo nustatyta, kad vietoj kai kurių vertinimų tinkamesnė būtų kita paslaugų forma. Pavyzdžiui, stebėsenos rodiklių apskaičiavimo metodologijų parengimui tinkamesnė būtų techninės pagalbos ar konsultacijų forma. Vienam iš atliktų vertinimų tinkamesnė būtų mokslinio tyrimo forma¹⁹.

Norint parengti kokybiškas technines specifikacijas svarbu turėti gairių/standartų ar pavyzdžių. Tai patvirtina apklausos rezultatais – nei vienas vertinimo užsakovas nenurodė, kad rengiant techninę specifikaciją nesinaudojo jokiais standartais ar kitais pavyzdžiais. Rengiant technines specifikacijas dauguma vertinimų užsakovų naudojami anksčiau jų institucijos rengtų techninių specifikacijų pavyzdžiais. Vadovaujantis apklausos rezultatais, rengiant vertinimų technines specifikacijas taip pat yra naudojamos ES struktūrinės paramos vertinimo Lietuvoje gairėmis – du trečdaliai respondentų patvirtino jų naudojimą. Rengiant technines specifikacijas taip pat svarbi vertinimo koordinavimo grupės narių parama – jų pasiūlymais ir pastabomis pasinaudojo apie pusė vertinimų užsakovų.

18 lentelė. Standartų, kitų pavyzdžių naudojimas rengiant vertinimų technines specifikacijas

Ar rengdami vertinimo techninę specifikaciją naudojotės tam tikrais standartais, pavyzdžiais ar patarimais? (N=29)	N	Proc. nuo visų respondentų
ES struktūrinės paramos vertinimo Lietuvoje gairėmis (pvz., dokumentu „ES struktūrinės paramos vertinimas: metodinės gairės“, 2010 m. ar kt.)	20	69%
Europos Komisijos arba kitų organizacijų parengtomis vertinimo gairėmis (pvz., Evalsed parengtais dokumentais ar kt.)	11	38%
Anksčiau mūsų institucijos pirktų vertinimo paslaugų ar kitų projektų techninių specifikacijų pavyzdžiais	26	90%
Kitų Lietuvos institucijų pirktų vertinimų ar kitų projektų techninių specifikacijų pavyzdžiais	8	28%
Vertinimo koordinavimo grupės narių pasiūlymais ir pastabomis dėl planuojamo vertinimo techninės specifikacijos	16	55%
Potencialių paslaugų teikėjų pateiktais pasiūlymais/pastabomis dėl techninių specifikacijų, jas paskelbus internete	0	0%
Kita	1	3%
Nesinaudojome jokiais standartais ar kitais pavyzdžiais	0	0%

¹⁸ Interviu su Ūkio ministerijos atstovais, 2012-12-14. Pasak respondentų, sąlyga pagrįsti pasiūlytą mažą paslaugų kainą nebuvo pakankama siekiant atmesti santykinai prastos kokybės pasiūlymą.

¹⁹ Mirtingumo nuo širdies ir kraujagyslių ligų sumažėjimo paramą gavusiuose regionuose tyrimo ataskaitoje nurodyta, kad paslaugų teikėjas gavo Vilniaus regioninio biomedicininio tyrimų etikos komiteto leidimą atlikti tyrimą, patvirtinantį, kad parengta tyrimo koncepcija ir metodologija atitinka moksliniam biomedicininiam tyrimui keliamus metodologinius ir etinius reikalavimus.

Paprašyti įvardinti, kokiais vertinimo standartais ar metodinėmis gairėmis dažniausiai vadovaujasi teikiant vertinimo paslaugas, visi apklausoje dalyvavę paslaugų teikėjai nurodė, kad vadovaujasi techninių specifikacijų reikalavimais vertinimo paslaugoms, ES struktūrinės paramos vertinimo Lietuvoje gairėmis ir Europos komisijos vertinimo gairėmis. Penki iš šešių paslaugų teikėjų nurodė, kad vadovaujasi kitomis tarptautiniu lygiu pripažintomis vertinimo gairėmis ir standartais. Apklausų duomenys rodo, kad Lietuvos ir ES ar tarptautiniai vertinimo standartai yra pripažįstami ir naudojami rengiant technines specifikacijas ir atliekant vertinimus. Todėl standartų tobulinimas gali būti svarbi priemonė siekiant tobulinti vertinimų kokybę.

Toliau lentelėje nurodyta, kaip vertinimo paslaugų teikėjai vertina, kokius vertinimo standartus ir metodinius klausimus reikėtų labiausiai tobulinti Lietuvoje. Dažniausiai buvo minėti dalyvaujančiojo vertinimo, 2014-2020 m. laikotarpiu rekomenduojamų metodų, vertinimui atlikti reikalingų duomenų surinkimo, analizės atlikimo ir išvadų bei rekomendacijų parengimo klausimai.

19 lentelė. Vertinimo paslaugų teikėjų nuomonė dėl vertinimo standartų ir metodinių klausimų tobulinimo

Kokius kokius vertinimo standartus ir metodinius klausimus reikėtų labiausiai tobulinti Lietuvoje (juos aprašant ar skleidžiant gerosios praktikos pavyzdžius)? (N=6)	N
Dalyvaujančiojo vertinimo arba vertinimo, kurio proceso metu aktyviai įsitraukia suinteresuotųjų grupių atstovai, klausimus	4
2014-2020 m. laikotarpiu rekomenduojamų metodų (pvz., kontrafaktinės analizės ar kaitos teorija grįsto vertinimo) taikymo klausimus	3
Vertinimui atlikti reikalingų duomenų surinkimo, analizės atlikimo ir išvadų bei rekomendacijų parengimo klausimus	3
Vertinimų inicijavimo/planavimo klausimus	2
Vertinimų rezultatų viešinimo ir panaudojimo klausimus	2
Atsiskaitymo už vertinimo rekomendacijų įgyvendinimą klausimus	2
Vertinimų metodikos ir metodų pasirinkimo klausimus	1
Vertinimų vykdymo etikos klausimus	0

Skirtumas tarp metiniame vertinimo plane numatytos preliminarios vertinimo projekto vertės ir sudarytos vertinimo paslaugų sutarties vertės. 29 projektų²⁰, apie kuriuos buvo gauti duomenys atlikus vertinimų užsakovų apklausą, analizė parodė, kad skirtumas tarp metiniame vertinimo plane numatytos preliminarios vertinimo projekto vertės ir sudarytos vertinimo paslaugų sutarties vertės sudarė nuo 1²¹ iki 52 proc. Vidutiniškai šis skirtumas sudarė 21 proc. Atsižvelgiant į duomenų sklaidą, tolesnei vertinimų kainos ir kokybės santykio analizei buvo sudaryti keturi projektų vertės skirtumų intervalai²²: mažesnis nei 7 proc. skirtumas, į kurį patenka 5 vertinimai; 7-21 proc. - 8 vertinimai; 21-35 proc. - 11 vertinimų ir aukštesnis nei 35 proc. - 3 vertinimai.

Analizė parodė, kad didžiausios preliminarios ir paslaugų teikėjų pasiūlytos paslaugų sutarties vertės skirtumas yra būdingas mažiausios vertės projektams (vidutiniškai 25 proc.), o brangiausių ir vidutinio dydžio projektų vertės pokytis buvo mažesnis už vertės skirtumo vidurkį (atitinkamai 17 ir 19 proc.). Nors statistiškai reikšmingai koreliacijai apibrėžti nepakanka duomenų, taikyto vertės pokyčio santykio su vertinimų kokybe analizė taip pat

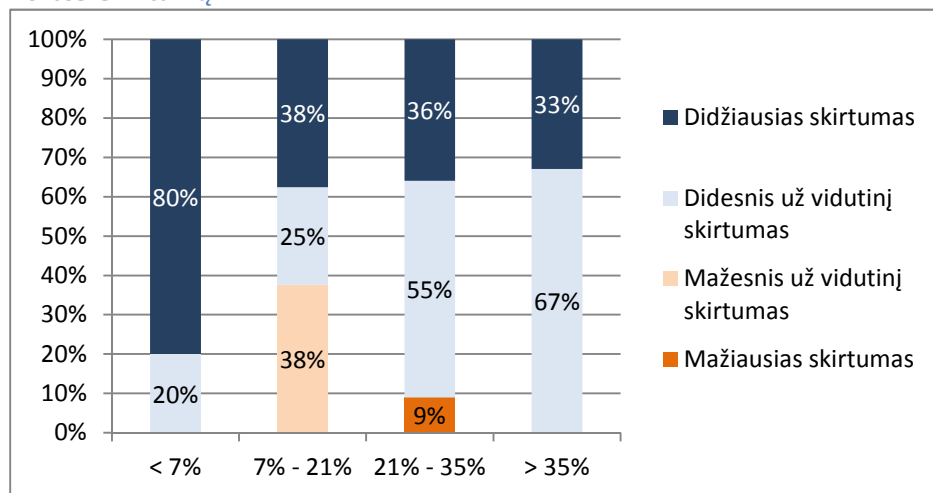
²⁰ Analizuojami projektai, įvertinti vertinimų užsakovų apklausoje, 2012 spalio-lapkričio mėn.

²¹ Vieninteliam iš projektų - „BPD 4.8, 4.9 ir 4.10 priemonių įgyvendinimo ir šių priemonių įgyvendinimo poveikio Lietuvos žuvininkystės sektoriui vertinimas“ - galutinė projekto vertė atitiko pradinę numatytą vertę.

²² Intervalai pasirinkti atsižvelgiant į duomenų standartinio nuokrypio reikšmę (13,88), skaičiuojant rangus atitinkamai pagal standartinio nuokrypio dydį nuo imties vidurkio (20,63).

atskleidė, jog tų projektų, kurių preliminarios ir paslaugų teikėjų pasiūlytos kainos skirtumas buvo mažiausias, kokybė vertinama aukščiausiai ir atvirksčiai - tie projektai, kurių preliminarios ir galutinės vertės skirtumas buvo didžiausias, buvo rečiausiai vertinami aukščiausiu balu. Taip pat prasčiausiai užsakovų įvertinti vertinimai atsidūrė kategorijoje tų projektų, kurių preliminarios ir galutinės vertės skirtumas būvo vienas didžiausių (žr. pav. toliau).

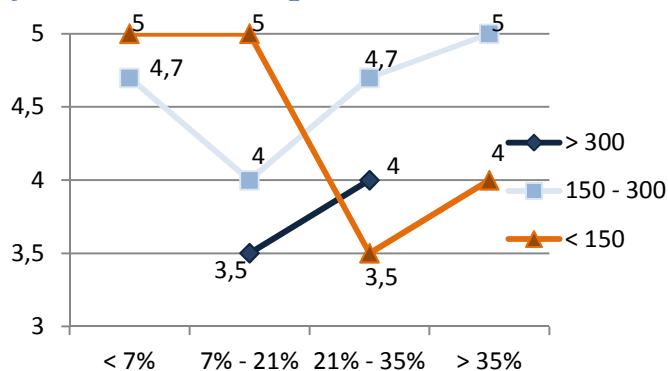
7 paveikslas. Vertinimų kokybės pasiskirstymas pagal preliminarios ir paslaugų teikėjo pasiūlytos projekto vertės skirtumą

Šaltinis: VPVI, vertinimų užsakovų apklausa, 2012 spalio-lapkričio mėn.

Dar vienas svarbus veiksnys analizuojant paslaugų teikėjo pasiūlytą paslaugų teikimo kainą yra bendroji projekto biudžeto vertė. Maži ištekliai apsunkina paslaugų teikėjams kokybiško vertinimo galimybes, todėl mažiausios vertės projektams, kurių pasiūlytos galutinės ir preliminarios kainos skirtumas didžiausias yra tikėtinas ženklesnis kokybės kritimas. 8 paveiksle matomi analizės rezultatai patvirtina šią hipotezę, rodydami, kaip projektų kokybės vidurkis skiriasi priklausomai nuo bendros šių projektų vertės: mažiausios vertės projektų kokybė yra vienintelė, kuri tendencingai sumažėja dvejose didžiausių kainų skirtumų kategorijose. Šį ryšį patvirtina ir statistinė koreliacija: randamas statistiškai reikšmingas stiprus atvirksčinis ryšys (Kendall's tau-b -0,630, $p < 0,005$) tarp kokybės ir vertės skirtumų dydžio kategorijų, reiškiantis, jog didesnis paslaugų teikimo vertės skirtumas šioje vertinimų vertės grupėje lemia žemesnę atliktų vertinimų kokybę.

8 paveikslas. Vertinimų kokybės (vidurkio) ir paslaugų teikimo vertės skirtumo santykis, skirtingos projektų biudžeto vertės atžvilgiu

Šaltinis: VPVI, vertinimų užsakovų apklausa, 2012 spalio-lapkričio mėn.

Ši analizė rodo, kad didesnių kainų skirtumų taikymas ateityje (ypač mažesnio biudžeto projektuose, kurių apimtis yra pakankamai plati) gali vis labiau neigiamai įtakoti vertinimų kokybę. Todėl jai užtikrinti gali prireikti taikyti papildomas kokybės kontrolės priemones.

Vertinimų tikslų, uždavinių, klausimų ir objekto formulavimas. Paklausti, ką norėtų keisti, jeigu inicijuotų kitą vertinimo paslaugų pirkimą, tik 21 proc. paslaugų užsakovų nurodė, kad nustatytų aiškesnius vertinimo tikslus, uždavinius ir klausimus. Vertinimo tikslų, uždavinių ir (pagrindinių) klausimų nustatymas yra vertinimo užsakovų atsakomybė, o vertinimo klausimų operacionalizavimas, jų susiejimas su vertinimo kriterijais ir metodais – paslaugų teikėjų (nors užsakovai taip pat gali pateikti detalius vertinimo klausimus, juos susieti su vertinimo kriterijais ir nurodyti metodus, kurie turi būti naudojami atliekant vertinimą). Paslaugų teikėjai taip pat turėtų aprašyti vertinimo objektą, nurodyti, kokių konkrečiai priemonių ar prioritetų, procesų, dokumentų įgyvendinimą jie vertina ir pagrįsti jų pasirinkimą, jei jis nėra akivaizdus pagal specifikacijos reikalavimus. Taigi toliau pateikti balai dėl vertinimo tikslų ir uždavinių formulavimo parodo techninių specifikacijų kokybę, o dėl objekto ir klausimų formulavimo – tiek vertinimo užsakovų, tiek paslaugų teikėjų indėlio kokybę.

Meta-analizės rezultatai patvirtina, kad vertinimuose yra *aiškiai nurodytas tikslas* ir iš jo galima aiškiai suprasti, koks vertinimo objektas ir paskirtis. Bendras balas – **0,92** (iš 1), aukščiausią balą gavo 27 ataskaitos iš analizuotų 38. Pagal šį meta-analizės klausimą vertinimo ataskaitos įvertintos geriausiai. Tiksliau yra apibrėžiami vertinimų, kurie gali būti priskirti rezultatų vertinimo modeliui, tikslai. Dviejuose vertinimuose tikslas nebuvo apibrėžtas, tačiau buvo aiškiai nuspėjamas. Pagrindinis vertinimų tikslų formulavimo trūkumas – pernelyg abstrakčių tikslų nustatymas (pvz. „Tobulinti 2007–2013 m. veiksmų programų įgyvendinimą“). Vieno projekto pavyzdys rodo, kad ne tik vertinimo/tyrimo tikslas, bet pavadinimas gali būti suformuluotas netiksliai ir nekorektiškai. Nors tyrimo „Mirtingumo nuo širdies ir kraujagyslių ligų sumažėjimo paramą gavusiuose regionuose tyrimas“ tikslas yra „<...> išanalizuoti poveikį mirtingumui nuo širdies ir kraujagyslių ligų <...>“, pavadinime daroma prielaida, kad mirtingumas paramą gavusiuose regionuose turėjo mažėti. Tyrimo rezultatai nepatvirtino mirtingumo mažėjimo, kai kuriuose regionuose nustatytas didėjimas. Be to, tyrimu nesiekama įvertinti finansuotų intervencijų tinkamumo ir efektyvumo, nors šie kriterijai būtų svarbūs, siekiant įvertinti, ar investicijos į infrastruktūrą, medicininę įrangą ir greitosios medicinos pagalbos tobulinimą regione yra pakankamos ir tinkamos sąlygos mirtingumo nuo širdies ir kraujagyslių ligų mažėjimui.

Meta-analizės rezultatai rodo, kad vertinimų *uždaviniai*, kaip ir tikslai yra *formuluojami pakankamai tiksliai*. Jie dažniausiai atspindi pagrindinius vertinimo etapus arba tarpusavyje susijusias užduotis vertintojams (pagal kurias galima būtų nustatyti preliminarią vertinimo struktūrą). Bendras balas – **0,87**. Nustatyti uždavinių formulavimo trūkumai:

- uždaviniai performuluoja tikslą ir jo nedetalizuoja arba pateikiamas vienas pakankamai abstraktus uždavinys;
- uždaviniai iš viso neapibrėžiami (dviejose ataskaitose);
- nustatoma keletas tarpusavyje arba su vertinimo tikslu nesusijusių uždavinių (pvz., neapima visų tikslo formuluotėje pateiktų vertinimo kriterijų);
- nustatomas uždavinys – parengti išvadas ir rekomendacijas, nors jų parengimas yra privalomas atliekant visus vertinimus.

Meta-analizė taip pat parodė, kad *suformuluoti kokybiškus vertinimo klausimus sudėtingiau* nei tikslus ir uždavinius. Bendras balas – **0,78**, t.y. vertinimo klausimų kokybė yra vidutiniška. Pagrindiniai trūkumai – vertinimo klausimai dažnai nėra operacionalizuoti, nesusieti su vertinimo kriterijais ir nenurodyta, kokie metodai bus naudojami atsakant į kiekvieną vertinimo klausimą ar jų grupes. T.y. vertinimo paslaugų teikėjai dažnai tik pakartoja techninėje specifikacijoje pateiktus klausimus. Klausimų detalumas ir tikslumas priklauso nuo vertinimo objekto: kuo objektas siauresnis, tuo detalesni turėtų būti formuluojami vertinimo uždaviniai. Jei suformuluoti detalūs ir tikslūs vertinimo klausimai, jų operacionalizavimui nėra tokio didelio poreikio. Tačiau net ir tuose vertinimuose, kuriuos galima priskirti procesų vertinimo modeliui ir kurių objektas pakankamai siauras, tam tikrais atvejais yra formuluojami pakankamai abstraktūs vertinimo klausimai (tokie, kaip parengti ataskaitą ar performuluojant tuos pačius vertinimo uždavinius). Vertinimo klausimai iš viso nepateikti septyniuose vertinimuose, iš kurių dauguma skirti parengti rodiklių apskaičiavimo metodologijas.

Galima išskirti keletą gerosios praktikos pavyzdžių – klausimai yra aiškiai operacionalizuoti Tyrimų ir studijų, finansuojamų iš 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos lėšų, kokybės, efektyvumo ir tęstinumo vertinime, Socialinės integracijos paslaugų socialiai pažeidžiamų ir socialinės rizikos asmenų grupėms situacijos, poreikio ir rezultatyvumo vertinime, Pagal 2007–2013 m. Europos Sąjungos struktūrinės paramos strategiją įgyvendinamų veiksmų programų einamasis stebėsenos rodiklių tinkamumo vertinime, BPD 4.8, 4.9 ir 4.10 priemonių įgyvendinimo ir šių priemonių įgyvendinimo poveikio Lietuvos žuvininkystės sektoriui vertinime, Sveikatos apsaugos ministerijos administruojamų Sanglaudos skatinimo veiksmų programos priemonių įgyvendinimo stebėsenos rodiklių sistemos tinkamumo ir efektyvumo vertinime.

Apklausoje metu 93 proc. vertinimų užsakovų nurodė, kad veikiau ar visiškai sutinka, kad paslaugų teikėjai gerai išmanė vertinimo objektą ir kontekstą. Meta-analizė parodė, kad daugumoje vertinimo ataskaitų vertinimo *objektas yra aiškiai apibrėžtas arba lengvai nuspėjamas*. Bendras balas – **0,86**. Vertinimo objektą santykinai lengviau apibrėžti proceso tipo vertinimams, o sudėtingiau vertinimams, kuriuose analizuojami horizontalūs klausimai aprėpiantys visas ar daugumą veiksmų programų priemonių. Devyniuose vertinimuose objektas nenurodytas, tačiau gali būti lengvai nuspėjamas. Dalyje vertinimų objektas yra nurodytas, tačiau jis nėra detaliau aprašytas, t.y. paslaugų teikėjai nenurodo, kokios konkrečios programų priemonės, veiksniai, kintamieji, procesai bus analizuojami, kodėl jie pasirinkti, kaip analizės pagrindas. Kitas dažniausiai pastebėtas trūkumas – nėra paaiškinta, kokie yra svarbūs kiti/išorės veiksniai, kurie daro įtaką vertinimo objektui. Meta-analizės metu nebuvo vertinama, ar objektas nėra pernelyg platus ar siauras. Tačiau tai, jog analizė yra nepakankamai išsami, o vertinimų išvados ir rekomendacijos pakankamai abstrakčios tikėtina gali lemti pasirinktas pernelyg platus vertinimo objektas.

Vertinimo objektas detaliausiai yra aprašytas Socialinės integracijos paslaugų socialiai pažeidžiamų ir socialinės rizikos asmenų grupėms situacijos, poreikio ir rezultatyvumo vertinimo ataskaitoje. Nurodytos vertinamos priemonės, pagrįstas jų pasirinkimas. Taip pat išaiškinta, kaip šiame vertinime taikomi socialinės atskirties ir integracijos apibrėžimai, kuo skiriasi socialinės rizikos, socialiai pažeidžiami ir socialiai atskirti asmenys ir kokią tai turi įtaką vertinimo objektui ir analizuojamų grupių pasirinkimui.

2.3. Vertinimų metodikos sudarymas ir taikymas

Tinkamos vertinimo metodikos sudarymas ir metodų pasirinkimas yra esminė sąlyga, kurią turi užtikrinti paslaugų teikėjas norėdamas atlikti kokybišką vertinimą. Atliekant meta-analizę buvo vadovaujama prielaida, jog vertinimus galima priskirti prie labiau taikomųjų tyrimų arba praktinių politikos analizės darbų. Todėl vertinimams nėra keliami tokie reikalavimai kaip moksliniams tyrimams, kurie gali būti fundamentiniai darbai, kuriantys naujų teorinių žinių²³. Tačiau vertinimai turi būti pagrįsti tam tikru analizės pagrindu, modeliu ar intervencijų logika, kurie turi būti suformuluoti aiškiai ir eksplicitiškai (nurodant ryšius tarp išorinių ir vidaus veiksmų). Analizės pagrindas turi būti pagrįstas įvairiais vertinimais, tyrimais, teisės aktais, dokumentais ar kitais patikimais informacijos šaltiniais.

Meta-analizės būdu buvo analizuojami šie klausimai:

<i>Vertinimo metodikos sudarymas</i>	Ar vertinimas pagrįstas analizės pagrindu/ modeliu? Ar pateikta programos/ prioriteto/ priemonės intervencijos logika? (taikoma tik tiems vertinimams, kurie gali būti priskiriami rezultatų vertinimo modeliui)
<i>Metodikos taikymas</i>	Ar vertinime taikomi tinkami duomenų rinkimo/ analizės metodai? Ar metodai taikomi kokybiškai ir leidžia surinkti patikimus ir tikslius duomenis?

Apklausoje metu 93 proc. vertinimo projektų užsakovų nurodė, kad veikia ar visiškai sutinka, kad paslaugų teikėjai gerai išmanė vertinimo metodus ir tinkamai juos taikė. Nors pasak Finansų ministerijos atstovų kokybiškas vertinimo metodų taikymas yra vienas svarbiausių vertinimų kokybės apribojimų²⁴. Paklausti, ką norėtų keisti, jeigu inicijuotų kitą vertinimo paslaugų pirkimą, 24 proc. paslaugų užsakovų nurodė, kad nustatytų konkretesnius vertinimo metodus.

Atlikus meta-analizę nustatyta, kad vertinimų pagrindimas analizės pagrindu ar modeliu yra vidutiniškas – bendras balas sudaro **0,78**. Vertinimo metodikos rengimo praktika smarkiai skiriasi. Rečiau yra apibrėžiamas analizės pagrindas, išskiriant svarbiausius veiksmus, kurie bus analizuojami bei papildomus išorės veiksmus, šį pasirinkimą pagrindžiant patikimais šaltiniais. Pavyzdžiui, Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 4 prioriteto įgyvendinimo vertinime vadovaujama sistemų analizės modeliu, pateikta prioriteto intervencijų logika ir aprašytas jos santykis su programos aplinka. Kitais atvejais yra pateikiamas tam tikras analizės pagrindas, tačiau jis nėra niekaip pagrindžiamas – tai yra dažniausiai pasitaikantis vertinimo metodikų sudarymo trūkumas. Trijuose vertinimuose joks analizės pagrindas iš viso nėra pateiktas.

Vertinimuose, kurie gali būti priskiriami rezultatų vertinimo modeliui, vietoj analizės pagrindo neretai vadovaujama intervencijų logika. Intervencijų logikos rekonstravimas yra labai svarbi sąlyga šio tipo vertinimuose. Įvertinus, ar pateikta analizuojamos programos, prioriteto ar priemonės intervencijos logika gautas bendras balas – **0,71**. Penkiuose šio tipo vertinimuose, kuriuose analizuojamos programos, prioritetai ar priemonės, intervencijų logika iš viso nepateikta²⁵. Kitų vertinimų ataskaitose pateiktos tam tikros intervencijų logikos, tačiau jų išsamumas ir pagrįstumas gana smarkiai skiriasi. Pavyzdžiui, BPD 3.3. priemonės „Informacinių technologijų paslaugų ir infrastruktūros plėtra“ poveikio vertinimas pagrįstas priemonės

²³ „Frascati vadovas. Standartinė praktika, siūloma mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros statistiniams tyrimams“. Vilnius: 2007, p. 40.

²⁴ Interviu su Finansų ministerijos atstovais, 2012-12-10.

²⁵ Nepaisant to, kad tokiuose vertinimuose kaip „Švietimo ir mokslo ministerijos administruojamų 2007–2013 m. veiksmų programų prioritetų ir juos įgyvendinančių ministerijos programų įgyvendinimo tarpinis vertinimas“ intervencijų logikos rekonstravimas yra svarbi vertinimo kokybės užtikrinimo sąlyga, ji nėra pateikiama.

intervencijų loginiu modeliu, kuriame nurodyti pagrindiniai priežastiniai ryšiai ir kintamieji, išorės veiksniai. Dalyje vertinimų intervencijų logikoje atkartojami svarbiausi elementai iš veiksmų programos (tikslai, uždaviniai, priemonės ar pan.), tačiau nėra analizuojami ryšiai tarp kintamųjų ir kaitos grandinė nuo indėlių iki poveikio, svarbiausi išorės veiksniai. Taigi jie labiau atitinka loginį struktūros pagrindą, o ne pilną intervencijų logiką. Pavyzdžiui, ESF finansuojamų mokymų kokybės ir efektyvumo vertinime yra pateiktos mokymo priemonių intervencijų logikos, tačiau jose nenurodytas ryšys tarp indėlių, procesų, produktų, rezultatų ir poveikio (palygintos skirtingų programavimo laikotarpių problemos, mokymų tikslai, tikslinės grupės, finansavimas ir įgyvendinimo būdai). Tai, jog dalyje vertinimo projektų intervencijų logikos nėra rekonstruojamos ar jos yra pakankamai paviršutiniškos ir neatskleidžia svarbiausių ryšių, gali lemti tik aprašomuosius (o ne paaiškinamuosius) ar net nepakankamai pagrįstus vertinimo rezultatus.

Procesų tipo vertinimuose analizės pagrindas yra santykinai mažiau išplėtotas nei rezultatų tipo vertinimuose. Juose dažniausiai nurodomi veiksniai, dokumentai ar rodikliai, kurie bus analizuojami, jų tarpusavio sąsajos, tačiau retai parengiamas išsamus analizės pagrindas. Vienas iš gerosios praktikos pavyzdžių – vertinimas „Sanglaudos skatinimo veiksmų programos informavimo apie aplinką priemonių stebėsenos rodiklių skaičiavimo metodikos parengimas ir jų pradinės situacijos nustatymas“. Šio vertinimo ataskaitoje tiksliai aprašytas analizės/ tyrimo pagrindas, kuris sudaro pagrindą rodiklio skaičiavimo metodikai. Nepaisant vertinimo pobūdžio (tokios paslaugos galėtų būtų perkamos kaip techninė pagalba), taip pat yra aprašytas tyrimo teorinis pagrindas, priemonių intervencijos logikos, naudoti metodai, atliktas tyrimas ir pateikta gautų duomenų interpretacija. Kitas pavyzdys - 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos specialiujų atrankos kriterijų vertinimas, kuris pagrįstas loginiu priežasties ir pasekmės modeliu, taip pat aprašyti vertinimo lygmenys (Specialieji prioritetiniai atrankos kriterijai ir procesinis/sisteminis lygmenys), vertinamos institucijos, jų funkcijos ir pati sistema.

Meta-analizės metu buvo analizuojama, ar vertinimuose taikomi tinkami duomenų rinkimo ir analizės metodai. Gautas bendras balas – **0,85** (rezultato tipo vertinimams – 0,81, proceso – 0,87). Papildomai buvo įvertinta, kokie metodai buvo naudojami atliekant kiekvieną vertinimą (žr. lentelę toliau). Atliekant visus vertinimus buvo naudojama antrinių šaltinių analizė. Kitas dažniausiai taikytas metodas – interviu, taip pat dažniau atliekamos apklausos. Apklausos santykinai dažniau taikomos proceso tipo vertinimuose, nors atsižvelgiant į šių vertinimų specifiką, juose dažniausiai turėtų būti taikomi kokybiniai vertinimo metodai. Ekonometrinis modeliavimas ir kontrafaktinė analizė – sudėtingiausi „griežtieji“ metodai buvo taikomi atliekant tik keletą vertinimų. Kaitos teorija pagrįsto vertinimo bruožų turi tik vienas vertinimas. Taigi „griežtųjų“ metodų, kurie rekomenduojami būsimajam programavimo laikotarpiui, taikymo patirtis yra mažai išvystyta atliekant ES struktūrinės paramos vertinimus Lietuvoje. Dažniausiai pasirenkami „paprastieji“ metodai nepaisant to, kad kokybiškiems vertinimo rezultatams pasiekti būtų tinkamesni sudėtingesni metodai (ypač vertinant intervencijų poveikį pagal rezultatų tipo vertinimus).

Keturiuose vertinimuose taikomi du vertinimo metodai, septyniuose – trys. Tikėtina, kad pasirinkus mažą metodų skaičių nėra užtikrinimą duomenų trianguliacija atsakant į dalį ar daugumą vertinimo klausimų – tai yra kitas pagrindinis metodų pasirinkimo trūkumas. Atliekant 16 vertinimų buvo taikomi bent penki vertinimo metodai ir sudarytos prielaidos užtikrinti duomenų trianguliaciją atsakant į visus vertinimo klausimus. Atliekant du vertinimus buvo

taikomi bent septyni vertinimo metodai²⁶. Tačiau metodų pasirinkimas dažniausiai nėra pagrindžiamas – trūksta informacijos, kodėl buvo pasirinkta tam tikra metodika, atsižvelgiant į vertinimo tikslus, objektą ir alternatyvias metodikas

20 lentelė. ES paramos vertinimuose naudojami metodai

Metodas	Vertinimų, kuriuose jis taikomas, skaičius (iš viso)	Rezultato tipo vertinimų sk.	Proceso tipo vertinimų sk.
Pirminių šaltinių analizė	25	12	13
Antrinių šaltinių analizė	38	17	21
Interviu	30	13	17
Fokusuota grupinė diskusija/ ekspertų panelė	15	5	10
Atvejo studija	11	4	7
Apklausa	23	8	15
Ekonometrinis modeliavimas	2	2	0
Kontrafaktinė analizė	1	1	0
Lyginamoji analizė / sugretinimas	14	9	5

Naudojamų metodų pasiskirstymas atitinka rezultato ir proceso modelių bruožus, nes pirmuose vertinimuose dažniau taikomi kiekybiniai metodai, o antruose – kokybiniai metodai, išskyrus lyginamąją analizę/ sugretinimą, kuri dažniau taikoma rezultatų tipo vertinimuose, ir apklausas, kurios dažniau taikomos proceso tipo vertinimuose. Tačiau šios išimtys gali būti susijusios su mišriu vertinimo tipu, kuriame derinami tiek rezultatų, tiek proceso tipo bruožai. Vis dėlto pakankamai retas kiekybinių metodų taikymas rezultato tipo vertinimuose rodo ribotas galimybes skaičiais įvertinti ES struktūrinės paramos rezultatyvumą ir poveikį.

Svarbus vertinimų kokybės apribojimas yra nekokybiškas pasirinktų metodų taikymas. Bendras balas, įvertinus, ar pasirinkti metodai taikomi kokybiškai ir leidžia surinkti patikimus ir tikslus duomenis yra **0,78**. Pagrindiniai metodų taikymo trūkumai yra:

- *apklausos* – neužtikrintas apklausų reprezentatyvumas: mažas respondentų skaičius, netinkama jų atranka. Taip pat dažnai nepateikiami apklausų klausimynai, o ataskaitos pagrindinėje dalyje pateikiamos tik procentinės respondentų atsakymų reikšmės. Kai nėra pateikiami respondentų atsakymai absoliučiomis reikšmėmis, nesudaromos sąlygos panaudoti apklausų duomenų atliekant kitus vertinimus/ tyrimus ir įsitikinti duomenų patikimumu. Dažniausiai apklausos duomenys analizuojami aprašomosios statistikos pagalba, retai taikoma išvadų statistika (pvz., ŽIPVP 4 prioriteto įgyvendinimo vertinime);
- *atvejo studijos* – neaiškus atvejų studijų pasirinkimo pagrindas arba tipas (pvz., žvalgybinis ar paaiškinamasis atvejis; geografinis atvejis, programos/priemonės/projekto atvejis ar organizacijos atvejis), atliekant atvejo studijas naudojamas tik vienas ar keli duomenų šaltiniai, jos yra gana neišsamios (pvz., pateikiamos kaip trumpi pavyzdžiai);
- *interviu ir grupinės diskusijos/ ekspertų panelės* – nėra aišku, kokiems vertinimo klausimams atsakyti planuojami šie metodai, nėra kokybinės interviu duomenų analizės, vertinimo ataskaitose trūksta nuorodų į šiuos informacijos šaltinius, nėra pateikiamas dalyvių sąrašas, datos, nėra aišku, kurie pagrindiniai teiginiai yra pagrįsti interviu ar ekspertų panelių duomenimis;

²⁶ Valstybės projektų planavimo, taikomo įgyvendinant 2007–2013 m. veiksmų programas ir planuojant ES lėšas, tinkamumo ir efektyvumo vertinimą ir Lietuvos mokslo ir verslo sričių bendradarbiavimo efektyvumo bei finansavimo galimybių koordinavimo vertinimą.

- *pirminių ir antrinių šaltinių analizė* – dažniausiai atliekama paviršutiniška, aprašomojo pobūdžio analizė, net ir naudojant statistinius ar kitus stebėsenos duomenis retai analizuojami reikšmingi ryšiai tarp kintamųjų, informacija iš skirtingų šaltinių nėra aiškiai susisteminama;
- *ekonometrinis modeliavimas* – dėl duomenų trūkumo gaunami pakankamai bendro pobūdžio rezultatai, kurie nesudaro pagrindo pateikti ar pagrįsti konkrečių pasiūlų dėl paramos panaudojimo tobulinimo;
- *kontrafaktinė analizė* – dėl duomenų trūkumo buvo taikoma vertinant tik kelių intervencijų poveikį.

2.4. Analizės išsamumas ir naujų žinių kūrimas

90 proc. vertinimo užsakovų patvirtino, kad paslaugų teikėjai atliko išsamią surinktų duomenų analizę ir parengė pagrįstas išvadas ir rekomendacijas. Tik dėl trijų vertinimo ataskaitų buvo pažymėta, kad ši vertinimo kokybės sąlyga buvo nepatenkinta. Atlikus meta-analizę vertinimo ataskaitose pateiktos analizės išsamumas įvertintas vidutiniškai – bendras balas sudaro **0,79**. Svarbiausi analizės išsamumo apribojimai yra tie patys, kaip ir kokybiškų metodų taikymo atveju: paviršutiniška duomenų analizė (nėra akivaizdu, kad atliekamas duomenų apdorojimas, jų transformavimas ar palyginimas su kitais kokybiniais/ kiekybiniais duomenimis, duomenų analizė išvadoms), kuri neleidžia užtikrinti nei rezultatų patikimumo (duomenų trianguliacijos neužtikrinimas), nei jų pakankamos kokybės. Papildomų šaltinių naudojimas ypač aktualus, kai atliktose apklausose dalyvauja mažai respondentų, neužtikrinama kokybiška jų atranka ir kiti apklausų vykdymo reikalavimai. Tačiau pasitaikė tokių atvejų, kai apklausų duomenys netinkamai naudojami kaip pagrindinis šaltinis. Pavyzdžiui, atliekant Ūkio ministerijos kompetencijai priskirtų bendrai finansuojamų iš ES struktūrinių fondų lėšų ekonomikos sektorių būklės pokyčių vertinimą apklausos metodas buvo taikomas vertinant rodiklių pasiekimą, išstūmimo efektą, krizės įtaką projektų vykdytojų ir paramos negavusių pareiškėjų veiklos rezultatams ir kt. Tačiau buvo gautas mažas kontrolinės grupės respondentų atsakymų skaičius²⁷, ir todėl daroma nekorektiškų palyginimų, pateikiant kontrolinės grupės respondentų atsakymus procentais. Taip pat neaišku, ar šio vertinimo metu buvo užtikrintas atsitiktinės subjektų atrankos principas.

Dažniausiai vertinimo ataskaitose yra atsakoma į visus vertinimo klausimus, tačiau analizės lygmuo atsakant į kiekvieną klausimą skiriasi priklausomai nuo duomenų prieinamumo, naudotų metodų. Neretai analizė yra aprašomojo pobūdžio, daroma apibendrinimų, kurie nėra pagrįsti nurodytais informacijos šaltiniais ar pateikiami apibendrinantys teiginiai, kurie nėra pagrįsti analize, konkrečiais įrodymais, labai mažai naudojama išvadų statistika, o turimi statistiniai ar apklausų duomenys pateikiami bendrais pjūviais. Tuose vertinimuose, kurių objektas yra pakankamai platus, analizės „gylis“ yra mažesnis. Tokiuose vertinimuose detalesni pavyzdžiai dažniausiai pateikiami, jei yra atliktos atvejo studijos. Taip pat pastebėta, kad tose ataskaitose, kurių objektas yra veiksmų programos, paramos poveikis nacionaliniu lygmeniu ar ūkio raida, dažnai pateikiama panaši bendro pobūdžio informacija apie makroekonominis pokyčius. Minėti veiksniai lemia, kad ataskaitų dalys yra nesubalansuotos – didelę ataskaitų dalį užima aprašomojo pobūdžio informacija, kuri naudojama tik kaip papildoma informacija ar visai netikslinga atsakant į vertinimo klausimus.

²⁷ Pagal priemonę Lyderis LT paramos negavusių pareiškėjų atsakymų lygis – 10,1 proc., pagal priemones Intelektas LT ir Intelektas LT+ - 13,6 proc.

Tačiau pusės analizuotų vertinimų analizės išsamumas įvertintas 0,9 arba 1 balu, t.y. atlikta analizė yra pakankamai išsami, atsižvelgiant į vertinimo objektą ir leidžia atsakyti į vertinimo klausimus. Pavyzdžiui, Aplinkosauginių reikalavimų įgyvendinimo, Lietuvos mokslo ir verslo sričių bendradarbiavimo ir efektyvumo bei finansavimo galimybių koordinavimo, Lietuvos informacinės visuomenės plėtros tendencijų ir prioritetų 2014–2020 metais vertinimuose atlikta išsami analizė, pateikti gana detalūs atsakymai į visus vertinimo klausimus.

Taip pat buvo įvertinta, ar vertinimuose sukurta naujų žinių (bendras balas – **0,78**). Vertinimuose, kurie gali būti priskiriami rezultatų vertinimo modeliui, prie naujų žinių kūrimo daugiausia prisideda naujų duomenų surinkimas, esamų duomenų susistemimas, išnagrinėjant ryšius tarp skirtingų veiksnių, kurie anksčiau nebuvo analizuoti, makroekonominių modelių, metodikų ar kitų produktų parengimas, užtikrinant jų daugkartinį panaudojimą. Pavyzdžiui, Lietuvos informacinės visuomenės plėtros tendencijų ir prioritetų 2014–2020 metais vertinimo metu buvo atlikta išsami pirminių ir antrinių šaltinių analizė, pasiūlyti rodikliai naujam programavimo laikotarpiui ir jų reikšmės. ES struktūrinių fondų poveikio bendrajam vidaus produktui vertinimo metu parengtas modelis BVP prognozavimui (pagal atnaujintus duomenis pateiktos prognozės iki 2020 m.). Socialinės integracijos paslaugų socialiai pažeidžiamų ir socialinės rizikos asmenų grupėms situacijos, poreikio ir rezultatyvumo vertinimo metu atlikta kontrafaktinė analizė, kuri sudarė sąlygas tiksliai įvertinti tam tikrų priemonių poveikį. Aukščiausiu balu įvertinti tie vertinimai, kuriuose buvo taikomi „griežtieji“ vertinimo metodai, kurie leidžia pateikti tvirtų įrodymų apie ES struktūrinės paramos panaudojimą pagal tam tikrus kriterijus.

Vertinimuose, kurie gali būti priskiriami procesų vertinimo modeliui, prie naujų žinių kūrimo daugiausia prisideda rodiklių apskaičiavimo ar kitų metodikų, naujų procedūrų, gairių ir pan. dokumentų parengimas. Pavyzdžiui, atlikus 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos finansavimo takoskyrų vertinimą parengtos metodinės gairės institucijoms, atliekančioms dvigubo finansavimo prevencijos ir kontrolės procedūras. Tačiau žinių kūrimas visų tipų vertinimuose priklauso nuo jų rezultatų kokybės ir jų taikymo ES paramos administravimo proceso metu.

Svarbiausi naujų žinių kūrimo vertinimuose apribojimai yra šie: naudojami įvairūs duomenys, tačiau jų analizė yra paviršutiniška, jie nėra tinkamai susisteminti; neanalizuojami svarbūs ryšiai tarp skirtingų kintamųjų; ataskaitose pateikta informacija kartojasi; parengti nauji produktai, tokie kaip rodiklių apskaičiavimo metodikos, gairės, standartai ar kt. yra nekokybiški.

2.5. Vertinimų išvados ir rekomendacijos

Vertinimų išvadų kokybė. Paprašyti įvertinti, ar sutinka, kad paslaugų teikėjai atliko išsamią surinktų duomenų analizę ir parengė pagrįstas išvadas ir (ar) rekomendacijas, 62 proc. vertinimų užsakovų nurodė, kad visiškai sutinka, 28 proc. – veikiausiai sutinka. Meta-analizė patvirtino, kad vertinimų išvados buvo pakankamai gerai pagrįstos analizės duomenimis. Bendras balas – **0,84**. Pateiktose išvadose dažniausiai nėra naujų faktų, statistinių duomenų ar apibendrinimų, kurie nėra pagrįsti vertinimo rezultatais. Trijuose vertinimuose išvados iš viso nebuvo pateiktos.

Taip pat buvo vertinama, ar išvados pakankamai tikslios ir parengtos pagal vertinimo kriterijus arba klausimus, ar tiksliai apibendrina pagrindinėje ataskaitos dalyje pateiktą informaciją. Gautas bendras vertinimo balas – **0,76**. Svarbiausi išvadų formulavimo trūkumai:

- jos formuluojamos ne pagal vertinimo kriterijus ir (ar) klausimus, apskritai nėra aiški jų dėstymo logika;
- smarkiai skiriasi atsakymų į vertinimo klausimus detalumas, atsakymai į kai kuriuos vertinimo klausimus išviso nepateikiami;
- jose atkartojama pagrindinėje ataskaitos dalyje pateikta informacija, kuri nėra tinkamai apibendrinama, susiejama su vertinimo kriterijais (pvz., Mirtingumo nuo širdies ir kraujagyslių ligų sumažėjimo paramą gavusiuose regionuose tyrimo ataskaitos išvadų dalyje pateikiami statistiniai duomenys, autoriai nepateikia vertinamojo pobūdžio išvadų pateikimo, ar atsižvelgiant į gautus rezultatus, galima teigti, kad paramos skyrimas pasiteisino ar kt.);
- išvados yra nekonkrečios ir netikslios (pvz., naudojami tokie apibendrinimai, kaip "esant efektyviam ES struktūrinės paramos lėšų panaudojimui teigiamą paramos įsisavinimo poveikį jaučia visos veiklos"²⁸ arba nurodoma, kad tam tikros priemonės pasiteisino arba nepasiteisino, nepateikiant aiškaus pagrindimo, kad netinkamus rezultatus lėmė "netinkamas tarpinių ir įgyvendinančiųjų institucijų požiūris į ES fondų lėšų naudojimo plano reikšmes" ir pan.).

Vertinimo klausimų analizė parodė, kad klausimai dažnai nėra operacionalizuojami, nenurodomi, kokie kriterijai bus naudojama atsakant į pateiktus klausimus. Tai lemia, kad išvados gali būti formuluojamos pakankamai abstrakčiai ir netiksliai. Be to, vertinimo išvadose kartais netiksliai apibendrinami vertinimo rezultatai pagal tam tikrus vertinimo uždavinius (klausimų grupes) ar vertinimo kriterijus (pvz., efektyvumas ar rezultatyvumas).

Vertinimų rekomendacijų kokybė. Meta-analizės būdu buvo vertinama, ar vertinimo ataskaitoje pateiktos rekomendacijos aiškios, efektyvios, įmanomos įgyvendinti. Gautas bendras vertinimo balas – **0,71**. Vertinimų rekomendacijų kokybė įvertina vienu žemiausių balu, palyginus su kitais meta-analizės kriterijais. Trijų vertinimų ataskaitose rekomendacijos nepateiktos. Svarbiausi rekomendacijų trūkumai yra šie:

- rekomendacijos nesusijusios ar tik iš dalies susijusios su išvadų ar pagrindinių rezultatų dalyje nurodytomis problemomis ar rizikomis;
- jos yra pakankamai abstrakčios, nenurodyti konkretūs rekomendacijų įgyvendinimo veiksmai net ir „daryk tai“ tipo rekomendacijose. Pavyzdžiui, rekomenduojama kažką „pagerinti“, „padidinti“, „efektyviau taikyti“, „skirti didesnę dėmesį“, „supaprastinti“, „apsvarstyti galimybę“, tačiau nenurodyta, koku mastu ar kaip tai padaryti;
- jos yra nesusijusios su vertinimo klausimais ir nėra aišku, kaip prisideda prie vertinimo tikslo pasiekimo;
- jos yra neefektyvios ir nepagrįstos - šių rekomendacijų įgyvendinimas pareikalautų pernelyg daug išlaidų, palyginus su gautu rezultatu, joms įgyvendinti reikalingi sisteminiai pokyčiai, kurie yra mažai įmanomi per nurodytą jų įgyvendinimo laikotarpį;
- nenurodytos už rekomendacijų įgyvendinimą atsakingos institucijos, jų įgyvendinimo terminai.

Tik aštuonių vertinimų ataskaitose pateiktos rekomendacijos įvertintos aukščiausiais (0,9-1) balais. Pavyzdžiui, vertinimo „Sanglaudos skatinimo veiksmų programos informavimo apie aplinką priemonių stebėsenos rodiklių skaičiavimo metodikos parengimas ir jų pradinės

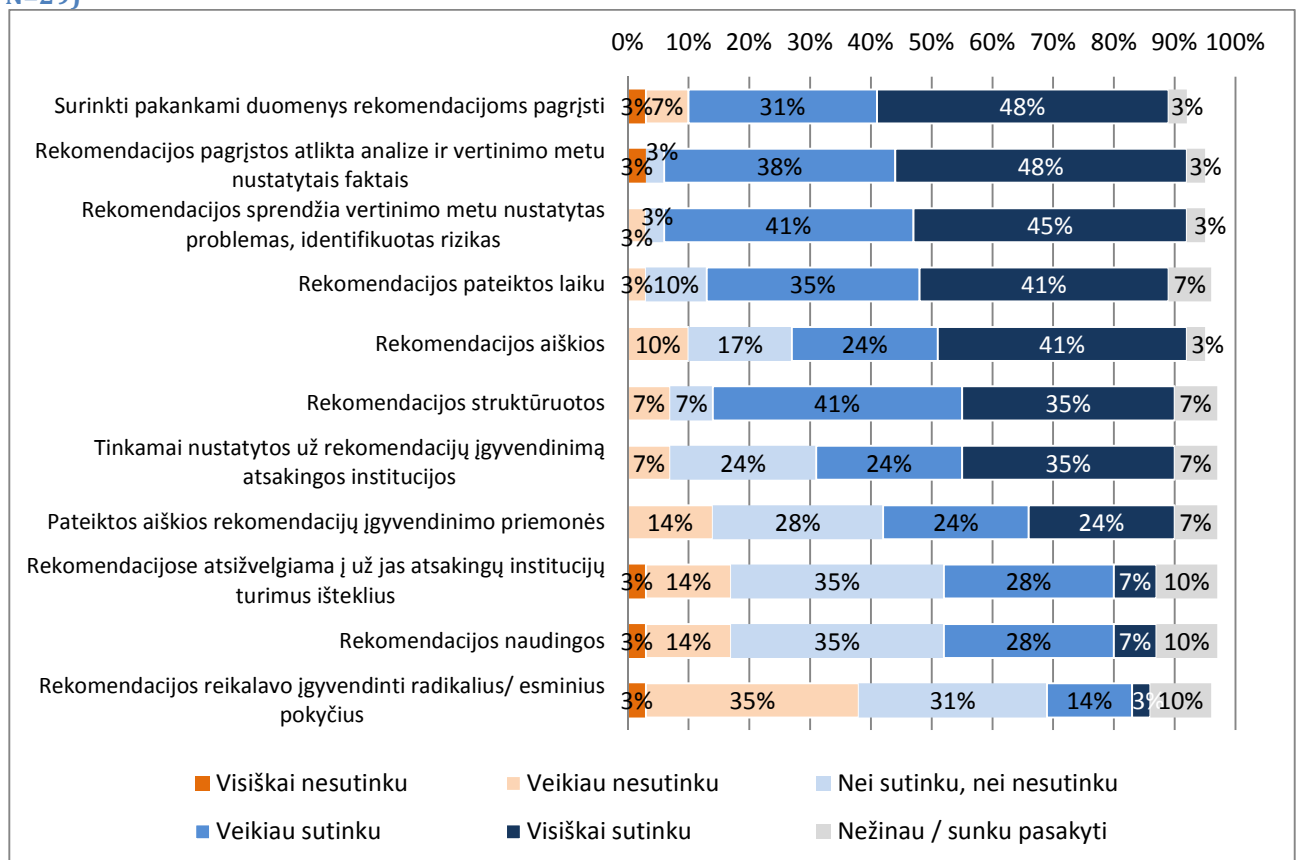
²⁸ Lietuvos plėtros prioritetų 2014-2020 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo laikotarpiu vertinimas.

situacijos nustatymas“ ataskaitoje pateikiamos rekomendacijos ne tik dėl rodiklių apibrėžimo ir papildomų rodiklių naudojimo, bet ir politikos ir intervencijų logikos informavimo ir aplinkosaugą srityje. Dalis šio vertinimo rekomendacijų yra "žinok tai" tipo ir suteikia papildomos naudingos informacijos.

Vertinimų užsakovų apklausos rezultatai patvirtina pagrindinius rekomendacijų trūkumus, tačiau tam tikrais aspektais vertinimų užsakovai rekomendacijų kokybę vertina pakankamai gerai. Dauguma respondentų visiškai ar veikia sutiko, kad buvo surinkti pakankami duomenys rekomendacijoms pagrįsti, jos yra pagrįstos atlikta analize ir vertinimo metu nustatytais faktais, sprendžia vertinimo metu nustatytas problemas ir identifikuotas rizikas, jos yra struktūruotos, aiškios ir pateiktos laiku. Tačiau tik apie 40 proc. respondentų nurodė, kad rekomendacijos nereikalavo įgyvendinti radikalių, esminių pokyčių. Tikėtina, kad kitų vertinimų rekomendacijos reikalavo įgyvendinti iš dalies arba pakankamai radikalius pokyčius, todėl tokios rekomendacijos turėjo būti ypač gerai pagrįstos. Taip pat tik apie pusė vertinimų užsakovų sutiko, kad buvo pateiktos aiškios rekomendacijų įgyvendinimo priemonės. Prasčiausiai įvertinti rekomendacijų kokybės aspektai – tai, jog jose atsižvelgiama į už jas atsakingų institucijų turimus išteklius ir rekomendacijų naudingumas (mažiau nei 40 proc. respondentų sutiko su šiais teiginiais).

Plačiau ES struktūrinės paramos vertinimų rekomendacijų ir vertinimų rezultatų panaudojimas nagrinėjami ES struktūrinės paramos vertinimų rezultatų panaudojimo vertinime.

9 paveikslas. Vertinimo užsakovų nuomonė apie vertinimų rekomendacijas (proc. nuo visų respondentų, N=29)

Šaltinis: VPVI, vertinimų užsakovų apklausa, 2012 spalio-lapkričio mėn.

2.6. Vertinimo ataskaitų atitikimas stiliaus vadovui/profesiniams standartams

71 proc. vertinimų užsakovų apklausos metu nurodė, kad vertinimų ataskaitų struktūra, stilius ir kalba buvo visiškai tinkami, 14 proc. – veikiau sutiko su šiuo teiginiu ir 14 proc. veikiau nesutiko. Vadovaujantis meta-analizės rezultatais, vertinimų ataskaitos pakankamai gerai atitinka joms keliamus stiliaus ir profesinius reikalavimus (atitikimas struktūros reikalavimams, literatūros sąrašo ir nuorodų įforminimas, ataskaitos teksto analitiškumas, ataskaitos teksto draugiškumas skaitytojui, ataskaitos maketavimo, vertinimo ataskaitos ir kalbos (lietuvių ir anglų) kokybė). Bendras vertinimo balas – **0,84**. Svarbiausias atitikimo stiliaus/profesiniams standartams trūkumas – ataskaitų teksto analitiškumas. Kaip minėta šios ataskaitos dalyje apie analizės išsamumą, vertinimo ataskaitose pateikiama nemažai aprašomojo pobūdžio informacijos arba iš skirtingų duomenų šaltinių surinkti duomenys pateikiami nesistemiškai. Ataskaitose taip pat dažnai trūksta nuorodų į naudotus informacijos šaltinius. Kitas dažnas trūkumas – netikslus apklausų duomenų pateikimas (nenurodant tikslaus respondentų skaičiaus, kaip buvo atlikta respondentų atranka ir kt.).

Vertinimo ataskaitų draugiškumą skaitytojams pagerintų didesnio kiekio apibendrinimų naudojimas, nepagrindinės informacijos pateikimas prieduose, informacijos geresnis vizualizavimas. Keletas gerosios praktikos pavyzdžių: Baltijos jūros regiono strategijos įgyvendinimo panaudojant 2007-2013 m. ES struktūrinę paramą vertinimo ir Europos investicijų banko paskolos administravimo sistemos vertinimo ataskaitos - pagrindinė informacija pateikta pagrindinėje dalyje, o papildoma informacija prieduose, todėl ataskaita yra draugiška skaitytojui.

2.7. Vertinimų atlikimo kontrolės procesai, vertinimo užsakovų ir paslaugų teikėjų bendradarbiavimas

Apklausų ir interviu būdu buvo siekiama išsiaiškinti, kokios taikomos vertinimo projektų kokybės užtikrinimo priemonės, koks jų efektyvumas, kaip vyksta bendradarbiavimas tarp vertinimų užsakovų ir paslaugų teikėjų ir kaip abi pusės vertina jo efektyvumą.

Vertinimo užsakovų apklausos duomenimis, įgyvendinant 27 iš 29 vertinimo projektų vertinimų užsakovai teikė pastabas ir siūlymus vertinimo ataskaitoms ir tiesiogiai bendravo su paslaugų teikėjais per susitikimus, el. paštu ir (ar) telefonu. Paslaugų teikėjų apklausa patvirtino, kad tai yra dažniausiai taikomos projektų valdymo priemonės. Paprašyti įvertinti paslaugų teikėjų darbą, 66 proc. vertinimų užsakovų visiškai sutiko, kad paslaugų teikėjai atsižvelgė į daugumą pateiktų pasiūlymų ir pastabų, 24 proc. veikiau sutiko ir tik 7 proc. veikiau nesutiko. Įgyvendinant daugumą projektų taip pat buvo organizuojami vertinimo pažangos susitikimai. Tai yra trys pagrindinės vertinimo projektų valdymo priemonės, kurios gali būti pakankamos tik jei projektas vyksta sklandžiai ir tarpinių rezultatų kokybė yra gera. Kitos priemonės buvo taikomos tiek santykinai gerai, tiek prasčiau įvertintuose projektuose. Pavyzdžiui, įgyvendinant tris prasčiausiai įvertintus projektus nebuvo tvirtinama vertinimo ataskaita ar jos priėmimo-perdavimo aktas, kol paslaugų teikėjas pilnai neatsižvelgė į pateiktas pastabas arba neištaisė paslaugų trūkumų, buvo reikalaujama, kad paslaugų teikėjas ištaisytų paslaugų trūkumus arba įvykdytų kitus sutartinius įsipareigojimus. Tačiau šios priemonės buvo taikomos ir gerai įvertintuose projektuose. Tik pusės projektų įgyvendinimo priežiūrai buvo sudarytas projekto

priežiūros komitetas ar darbo grupė²⁹. Vertinimų ataskaitų kokybės vertinimas pagal nustatytą formą yra atliekamas tik Finansų ir Švietimo ir mokslo ministerijose bei IVPK. Nepriklausomi ekspertai vertinimų rezultatams vertinti pasitelkiami ypač retai ir, vadovaujantis interviu duomenimis, jie konsultacijas teikė neatlygintinai.

10 paveikslas. Projektų valdymo priemonės taikytos vertinimo atlikimo metu (proc. nuo visų respondentų, N=29)

Šaltinis: VPVI, vertinimų užsakovų apklausa, 2012 spalio-lapkričio mėn.

Paprašyti įvertinti taikytų kokybės kontrolės priemonių efektyvumą, 79 proc. vertinimų užsakovų nurodė, kad taikytos priemonės buvo pakankamos gerai vertinimo kokybei pasiekti; 14 proc. nurodė, kad reikėjo taikyti daugiau kokybės kontrolės priemonių arba esamas priemones reikėjo taikyti griežčiau siekiant aukštesnės vertinimo kokybės; nei vienas respondentas nenurodė, kad būtų užtekę mažiau kokybės kontrolės priemonių arba jos galėjo būti taikomos ne taip griežtai panašiai vertinimo kokybei pasiekti. Apklausos ir interviu rezultatai rodo, kad nepaisant tų pačių kokybės kontrolės priemonių taikymo, vertinimų rezultatų kokybė gali skirtis. Tačiau jos yra būtinos siekiant užtikrinti projekto valdymą ir laiku imtis veiksmų, jei paslaugų teikėjai nevykdo sutartyje numatytų įsipareigojimų. Pavyzdžiui, tais atvejais, kai paslaugų teikėjai nevykdė įsipareigojimų ir buvo nutrauktos sutartys, vertinimų užsakovams teko išnaudoti tiek formalias, tiek neformalias priemones. Interviu respondentai patvirtino, kad paslaugų kokybė labai priklauso nuo paslaugų teikėjų kompetencijos, darbo etikos ir pastangų įgyvendinant konkretų projektą. Kai dėl viešųjų pirkimų specifikos buvo

²⁹ Finansų ministerijos koordinuojamuose projektuose ypač aktualus kitų ministerijų ir suinteresuotųjų institucijų įtraukimas ir aktyvus dalyvavimas tokių komisijų veikloje. Pasak Finansų ministerijos atstovų, kai kurių projektų atveju komisijų nariai buvo neaktyvūs/ nemotyvuoti, todėl buvo sudėtinga užtikrinti tinkamą rezultatų kokybės kontrolę ir, ypač, rekomendacijų įgyvendinimą.

pasirinkti nepakankamai kompetentingi paslaugų teikėjai³⁰, taikomos priemonės taikomos priemonės nebuvo pakankamos paslaugų kokybei užtikrinti.

59 proc. vertinimų užsakovų nurodė, kad visos vertinimo ataskaitos ir kiti produktai buvo įteikti laiku, 24 proc. veikia sutiko ir 14 proc. veikia ar visiškai nesutiko. Santykinai prasčiausiai vertinant paslaugų teikėjų darbą buvo įvertintas teiginys „sutapo mūsų ir vertintojų požiūris dėl vertinimo atlikimo ir jo pagrindinių rezultatų“: 17 proc. respondentų veikia nesutiko su šiuo teiginiu, 38 proc. veikia sutiko ir 45 proc. visiškai sutiko. Paklausti, kokie svarbiausios problemos kilo bendradarbiaujant su paslaugų teikėju vertinimo projekto įgyvendinimo metu apie pusė respondentų nurodė, kad jokių problemų nekilo. Dažniausiai minėta problema – didelis krūvis teikiant vertinimui atlikti reikalingus stebėsenos ar administracinius duomenis, kita dažniau pasitaikanti problema – vėlavimas laiku pateikti ataskaitas (žr. lentelę toliau).

21 lentelė. Problemos, kilusios bendradarbiaujant su paslaugų teikėju vertinimo projekto įgyvendinimo metu

Kokios svarbiausios problemos kilo bendradarbiaujant su paslaugų teikėju vertinimo projekto įgyvendinimo metu? (N=29)	Pasirinkusių respondentų skaičius	Proc. nuo visų apklausos respondentų
Nekilo jokių problemų	13	45%
Pateikti prašymai gauti vertinimui reikalingų stebėsenos ar administracinių duomenų pareikalavo daug mūsų institucijos darbuotojų pastangų ir laiko	10	34%
Paslaugų teikėjas vėlavimo pateikti vertinimo ataskaitas	6	21%
Paslaugų teikėjas nenorėjo surinkti daugiau duomenų ir (arba) atlikti jų išsamesnę analizę	4	14%
Vertinimo ekspertų prašymai dalyvauti interviu ir (arba) pateikti nuomonę vertinimo klausimais pareikalavo daug mūsų institucijos atsakingų asmenų pastangų ir laiko	2	7%
Paslaugų teikėjas nenorėjo atsižvelgti į mūsų pastabas ir siūlymus vertinimo ataskaitoms	2	7%
Pagrindiniai paslaugų teikėjo ekspertai nepakankamai dalyvavo teikiant vertinimo paslaugas	2	7%
Paslaugų teikėjas nenorėjo atsižvelgti į aktualius vertinimo klausimus, kurie nebuvo (aiškiai) numatyti techninėje specifikacijoje ar suderintoje įvadinėje ataskaitoje	1	3%
Paslaugų teikėjas nenorėjo derinti vertinimo išvadų ir rekomendacijų su mūsų institucija ar kitomis suinteresuotosiomis valstybės institucijomis	1	3%
Kita	1	3%

Apklausoje dalyvavę paslaugų teikėjai bendradarbiavimą su vertinimų užsakovais ir kitomis vertinime dalyvaujančiomis valstybės institucijomis įvertino vidutiniškai: trys nurodė, kad yra labiau nepatenkinti, nei patenkinti ir trys teigė, kad labiau patenkinti, nei nepatenkinti bendradarbiavimu. Dažniausiai minėtos bendradarbiavimo problemos: reikalavimai surinkti papildomus duomenis ir atlikti gilesnę analizę (nei tikėtina buvo numatyta techninėje specifikacijoje), vėlavimas laiku pateikti pastabas vertinimo ataskaitoms ir vėlavimas pateikti ar nepateikimas vertinimui atlikti reikalingų administracinių duomenų. Palyginus paslaugų užsakovų ir teikėjų apklausų rezultatus matyti, kad kai kurios problemos yra abipusės (pavyzdžiui, vėlavimas laiku pateikti pastabas ataskaitoms ir, atitinkamai, pačias ataskaitas,

³⁰ Pavyzdžiui, buvo pasiūlyta labai maža kaina, paslaugų teikėjas ją formaliai pagrindė ir atlikus ekonominio naudingumo vertinimą tai lėmė santykinai prastesnio pasiūlymo pasirinkimą. Vienas iš paslaugų teikėjų apklausos metu taip pat minėjo, kad „<...> pasiūlymus teikia tam kompetencijos ir išteklių neturintys tiekėjai, kurie konkuruoja kaina, o ne paslaugų kokybe (kokybiniai įvertinimai žemi, tačiau galutinį įvertinimą persveria žema kaina). Rezultatas – nepakankamos kokybės paslaugos“.

didelis krūvis teikti vertinimui atlikti reikalingus administracinius duomenis, tačiau vis tiek egzistuojantis tokių duomenų trūkumas).

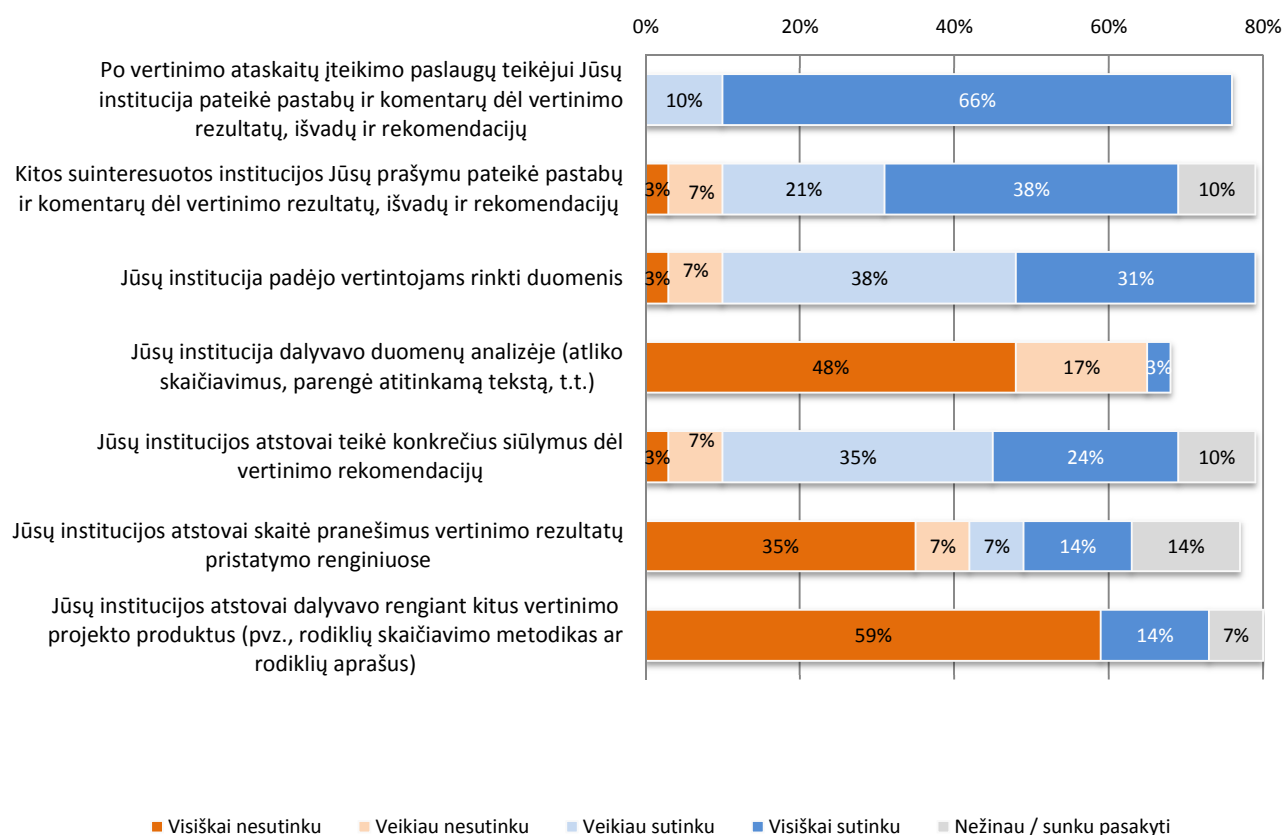
22 lentelė. Paslaugų teikėjų nurodytos bendradarbiavimo su užsakovais ir kitomis vertinime dalyvaujančiomis valstybės institucijomis problemos

Kokios pagrindinės problemos ir iššūkiai kilo bendradarbiaujant su užsakovais ir kitomis vertinime dalyvaujančiomis valstybės institucijomis įgyvendinant vertinimo projektus?	Pasitaikė apie pusę ir daugiau projektų	Pasitaikė įgyvendinant mažesnę dalį projektų	Tokių problemų nebuvo
Vertinimo metu užsakovo atstovai prašė arba reikalavo surinkti daugiau duomenų ir atlikti gilesnę analizę	4	2	0
Nebuvo pateikti ar buvo vėluojama pateikti vertinimui atlikti reikalingus administracinius duomenis (projektų dokumentus, paramos gavėjų kontaktus, kitus žinybinius duomenis)	2	4	0
Užsakovo ar kitų valstybės institucijų atstovai nepateikė ar vėlavo pateikti pastabas ir pasiūlymus vertinimo ataskaitoms	3	2	1
Kitų valstybės institucijų atstovai nepakankamai aktyviai dalyvavo vertinimo projekto veiklose (posėdžiuose, susitikimuose, renginiuose, t.t.)	1	5	0
Užsakovo atstovai dėl vertinimo klausimų neturėjo bendros pozicijos arba vertinimo metu keitėsi jų pozicija ar patys atstovai	1	4	1
Užsakovo arba kitų valstybės institucijų atstovai nebuvo atviri ir linkę bendradarbiauti (pvz., nenorėjo dalyvauti interviu arba teikti savo nuomonės vertinimo klausimais)	0	5	1
Nebuvo pateikti ar buvo pateikti ne visi vertinimui atlikti reikalingi stebėsenos duomenys pagal finansinius ar fizinius rodiklius	2	2	2
Užsakovo atstovai prašė ar reikalavo atsakyti į vertinimo klausimus, kurie nebuvo numatyti techninėje specifikacijoje	1	3	2
Užsakovo atstovai pernelyg griežtai kontroliavo vertinimo pažangą ir tarpinius produktus (reikalavo už viską atsiskaityti ir tai pareikalavo daug papildomų pastangų)	1	3	2
Užsakovo ar kitų valstybės institucijų atstovai prašė ar reikalavo pakeisti jų organizacijoms nepalankius vertinimo rezultatus, išvadas ar rekomendacijas	2	1	3

Dažniausiai taikomos vertinimų užsakovų ir kitų suinteresuotųjų valstybės institucijų įsitraukimo į vertinimų atlikimą formos – pastabų ir komentarų vertinimų rezultatams, išvadoms ir rekomendacijoms teikimas. Atliekant didžiąją dalį vertinimų, jų užsakovai taip pat padėjo rinkti vertintojams duomenis ir teikė konkrečius siūlymus dėl rekomendacijų. Tik vienu atveju pati institucija dalyvavo duomenų analizėje. Taip pat gana retai vertinimus užsakiusių institucijų atstovai skaitė pranešimus vertinimo rezultatų pristatymo renginiuose ar dalyvavo rengiant kitus vertinimo projekto produktus (pvz., rodiklių skaičiavimo metodikas ar rodiklių aprašus).

Institucijų įsitraukimo svarbą liudija koreliacija tarp bendro atliktų vertinimų kokybės vertinimo ir vertinimų užsakovų dalyvavimo vertinimo procesuose. Dveiose iš 11 paveiksle matomų kategorijų egzistuoja statistiškai reikšmingas vidutiniškai stiprus tiesioginis ryšys tarp aukštesnio vertinimų kokybės įvertinimo ir didesnio įsitraukimo: kategorijose „Po vertinimo ataskaitų įteikimo paslaugų teikėjui Jūsų institucija pateikė pastabų ir komentarų dėl vertinimo rezultatų, išvadų ir rekomendacijų“ (Kendall's tau-b 0,474, $p < 0,05$) ir „Kitos suinteresuotos institucijos Jūsų prašymu pateikė pastabų ir komentarų dėl vertinimo rezultatų, išvadų ir rekomendacijų“ (Kendall's tau-b 0,492, $p < 0,005$). T.y. tų vertinimų, dėl kurių rezultatų buvo dažniau teikiamos pastabos ir komentarai, kokybė įvertinta geriau.

11 paveikslas. Vertinimų užsakovų įsitraukimas į vertinimų atlikimą (proc. nuo visų apklausos respondentų, N=29)

Šaltinis: VPVI, vertinimų užsakovų apklausa, 2012 spalio-lapkričio mėn.

3. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Apklausų ir meta-analizės rezultatai parodė, kad ES struktūrinės paramos vertinimo ataskaitų kokybė yra pakankamai gera. Meta-analizės būdu gautas vertinimo ataskaitų bendras kokybės indeksas sudaro **0,81**³¹, o vertinimo užsakovai beveik 90 proc. vertinimo projektų įvertino kaip aukštos arba aukščiausios kokybės. Nustatytas statistiškai reikšmingas vidutiniškai stiprus ryšys ($p < 0,05$, Kendall's tau-c 0,341) tarp meta-analizės rezultatų ir vertinimų užsakovų nuomonės apie vertinimų kokybę. Tai rodo sąsajas tarp objektyvaus (meta-analizės būdu) ir subjektyvaus (apklausos būdu) vertinimo kokybės matavimo ir pagrindžia šio teminio vertinimo duomenų ir rezultatų patikimumą. Apklausoje dalyvavę vertinimo paslaugų teikėjai vertinimo paslaugų kokybę Lietuvoje taip pat vertina gerai, nors šiek tiek nuosaikiau nei vertinimų užsakovai.

Tik trys vertinimai iš 29 vertinimo paslaugų užsakovų apklausos metu buvo įvertinti kaip vidutinės ar prastos kokybės. Vertinimų užsakovai taip pat gerai įvertino pagrindinių vertinimus atlikusių ekspertų kvalifikaciją ir etikos standartų laikymąsi, vertinimų ataskaitų atitikimą techninių specifikacijų reikalavimams ir užsakovų institucijų reikalavimams ir lūkesčiams, jų kokybės atitikimą finansinei vertei. Taip pat gerai įvertintas bendradarbiavimas su paslaugų teikėjais. Pasak vertinimų užsakovų, įgyvendinant apie pusę vertinimo projektų nekilo jokių bendradarbiavimo problemų ir taikytos kokybės kontrolės priemonės buvo pakankamos tinkamai vertinimų kokybei užtikrinti. Aktualiausia bendradarbiavimo problema yra vertinimui atlikti reikalingų duomenų surinkimas. Vertinimų užsakovai jų patiriamą administracinę krūvį teikiant vertinimui reikalingus duomenis dažniausiai minėjo kaip vieną svarbiausių bendradarbiavimo su paslaugų teikėjais problemų, o paslaugų teikėjai tokių duomenų gavimą įvardina kaip vertinimų kokybės apribojimą.

Išanalizavus meta-analizės rezultatų pasiskirstymą pagal suplanuotą ES struktūrinės paramos vertinimo projektų laikotarpį matomas nedidelis pametinis vertinimo kokybės gerėjimas. Tai rodo, jog vyksta lėtas mokymosi procesas tiek vertinimų užsakovų institucijose, tiek vertinimo paslaugų rinkoje. Tačiau vertinimo kokybė išlieka nevienoda: remiantis meta-analizės rezultatais, bendras pavienių projektų kokybės indeksas svyruoja nuo 0,39 iki 0,96 balo. Nustatyta, kad vertinimo ataskaitų, kurių užsakovai buvo Finansų ministerija, kokybė yra santykinai geresnė už kitų ministerijų ir valstybės institucijų užsakytus vertinimus. Tai rodo, kad specializuoto šios ministerijos vertinimo padalinio veikla (tiek organizuojant vertinimą, tiek užtikrinant jo kokybę) prisideda prie vertinimo ataskaitų kokybės didinimo.

Palyginus vertinimo kokybės pasiskirstymą pagal biudžetą nustatytas atvirkštinis ryšis – vertinimai, kurių biudžetas buvo mažesnis, meta-analizės būdu įvertinti santykinai geriau. Tai rodo su didesnės apimties ir vertės projektų planavimu ir įgyvendinimu susijusias rizikas, kurias patvirtina ir atvejo studijos bei interviu duomenys. Atitinkamai santykinai geriau įvertinti vertinimai, kurie gali būti priskiriami procesų vertinimo modeliui (kokybės indeksas 0,83 palyginus su rezultatų tipo vertinimais, kurių kokybės indeksas – 0,80) ir kurių biudžetas yra mažesnis. Apklausoje būdu procesų modeliui priskirti vertinimai taip pat įvertinti santykinai geriau. Tai rodo, kad stambesni projektai yra mažiau rezultatyvūs kaštų atžvilgiu, o juos įgyvendinant sunkiau užtikrinti aukštą paslaugų kokybę: parengti kokybiškas technines specifikacijas, atrinkti paslaugų teikėjus, kurie būtų pajėgūs įgyvendinti stambius vertinimo projektus, užtikrinti sklandų tokių projektų valdymą.

³¹ Maksimalus galimas balas – 1.

Kita vertus, viešųjų pirkimų metu taikytų preliminarių metiniame vertinimo plane numatytų ir paslaugų teikėjų pasiūlytų paslaugų teikimo vertės skirtumų analizė parodė, kad vertinimo paslaugų rinkoje yra didelė konkurencija – vidutinis skirtumas tarp preliminarios pirminės metiniame plane numatytos ir galutinės vertės siekia 21 proc., t.y. tiek proc. yra mažesnis. Didžiausias preliminarios ir paslaugų teikėjų pasiūlytos paslaugų sutarties vertės skirtumas yra būdingas mažiausios vertės projektams (vidutiniškai 25 proc.), o brangiausių ir vidutinio dydžio projektų vertės pokytis buvo mažesnis už vertės skirtumo vidurkį (atitinkamai 17 ir 19 proc.). Taikyto vertės pokyčio santykio su vertinimų kokybe analizė taip pat atskleidė, jog tų projektų, kurių preliminarios ir paslaugų teikėjų pasiūlytos vertės skirtumas buvo mažiausias, kokybė vertinama aukščiausiai ir atvirkščiai - tie projektai, kurių preliminarios ir galutinės vertės skirtumas buvo didžiausias, buvo rečiausiai vertinami aukščiausiu balu. Taip pat prasčiausiai užsakovų įvertinti vertinimai atsidūrė kategorijoje tų projektų, kurių preliminarios ir galutinės vertės skirtumas buvo vienas didžiausių. Ši ryšį patvirtina ir statistinė koreliacija: randamas statistiškai reikšmingas stiprus atvirkštinis ryšys (Kendall's tau-b -0,630, $p < 0,005$) tarp kokybės ir vertės skirtumų dydžio kategorijų, reiškiantis, jog didesnis vertės skirtumas šioje vertinimų vertės grupėje lemia žemesnę atliktų vertinimų kokybę. Taigi nors mažesnės vertės projektai vertinami santykinai geriau, palyginus su didelės vertės projektais, tie mažesnės vertės projektai, kurių galutinė vertė smarkiau skiriasi nuo preliminarios paslaugų teikimo vertės, yra vertinami prasčiau. Tai reiškia, kad tolesnis didesnių kainų skirtumų taikymas ateityje gali turėti neigiamos įtakos vertinimo projektų, kurių apimtis yra pakankamai plati ir biudžetas santykinai mažas, kokybei.

Pasak interviu dalyvių, įgyvendintų projektų sėkmė taip pat reikšmingai priklausė nuo paslaugų teikėjų kompetencijų, profesionalumo ir darbo etikos laikymosi. Tais atvejais, kai atrenkami nepakankamai kompetentingi paslaugų teikėjai, nei techninėje specifikacijoje nustatyti reikalavimai, nei kokybės kontrolės priemonių taikymas nėra pakankamai tinkamai paslaugų kokybei užtikrinti. Tai patvirtina ir meta-analizės bei apklausų rezultatai. Nustatytas statistiškai reikšmingas silpnas ryšys ($p < 0,05$, Kendall's tau-b 0,322) tarp meta-analizės rezultatų ir vertinimų užsakovų nuomonės apie vertintojų kvalifikaciją. Palyginus apklausos ir meta-analizės rezultatus nustatyta, kad svarbūs vertinimo kokybės aspektai taip pat yra šie: paslaugų teikėjo geras vertinimo objekto ir konteksto išmanymas, vertinimų užsakovų ir paslaugų teikėjų požiūrio dėl vertinimo atlikimo ir jo pagrindinių rezultatų sutapimas, vertinimo ataskaitų ir kitų produktų pateikimas laiku ir vertinimo ataskaitų atitikimas stiliaus reikalavimams. Tai patvirtina, kad vertinimo kokybė priklauso ne tik nuo paslaugų teikėjų kompetencijos, bet ir paslaugų užsakovų ir teikėjų santykio, vertinimo projektų vadybos įgyvendinimo metu.

Vadovaujantis meta-analize ir papildomais duomenimis svarbiausi vertinimo ataskaitų kokybės apribojimai yra:

- *Nepakankama techninių specifikacijų kokybė.* Visi apklausoje dalyvavę paslaugų teikėjai nurodė, kad jose pasirenkamas pernelyg platus vertinimo objektas. Kiti analizės rezultatai patvirtino, kad pernelyg plataus objekto pasirinkimas lemia tai, kad analizė atsakant į vertinimo klausimus yra nepakankamai gili, o išvados ir rekomendacijos pernelyg abstrakčios. Šios vertinimo kokybės problemos gali būti susijusios su paslaugų teikėjų siūlomu pakankamai dideliu paslaugų teikimo vertės skirtumu konkursų metu, palyginus su preliminaria metiniame vertinimo plane numatyta verte;
- *Vertinimų intervencijų logikų trūkumai* (taikoma tik rezultatų tipo vertinimams). Kai kurių vertinimų ataskaitose iš viso nepateikiamos arba pateikiamos neišsamios intervencijų logikos, todėl neretai vertinimų rezultatams ir išvadoms trūksta pagrįstumo; išvados yra

daromos remiantis tam tikrais duomenimis, tačiau nėra aiškios jų interpretavimo logikos remiantis intervencijų logikos veiksniais ir jų tarpusavio ryšiais;

- Meta-analizė taip pat parodė, kad retai taikomi „griežti“ ar sudėtingi vertinimo metodai, o net ir pasirinkus tinkamus vertinimo metodus, kokybiškas jų taikymas yra nemažas iššūkis paslaugų teikėjams. Pavyzdžiui, apie 60 proc. vertinimų buvo taikomos apklausos, tačiau neretai jos buvo atliekamos nepakankamai profesionaliai, nebuvo išnaudojamos jų galimybės (pvz., retai taikoma išvadų statistika) ir jų duomenys buvo nepakankami vertinimo išvadoms pagrįsti. Vertinimuose labai retai taikomi sudėtingesni, ypač „griežtieji“ vertinimo metodai (kontrafaktinė analizė, kaitos teorija grįstas vertinimas, modeliavimas, t.t.), kuriems turėtų būti teikiama daugiau dėmesio 2014-2020 m. programavimo laikotarpio metu. Pažymėtina, kad rezultato tipo vertinimuose, kuriuose labiausiai aktualu taikyti kiekybinius metodus, jie yra taikomi pakankamai retai. Tai rodo ribotas šių vertinimų galimybes kiekybiškai įvertinti ES struktūrinės paramos rezultatyvumą ir poveikį;
- *Vertinimų išvadų ir ypač rekomendacijų kokybę įvertinta santykinai prastai.* Svarbiausi jų trūkumai yra šie: jos yra nepakankamai tikslios, formuluojamos ne pagal vertinimo kriterijus ir klausimus, smarkiai skiriasi atsakymų į vertinimo klausimus ir atitinkamai rekomendacijų detalumas; rekomendacijos yra nepakankamai efektyvios ir pagrįstos – jų įgyvendinimas pareikalautų pernelyg daug išlaidų, palyginus su gautu rezultatu, joms įgyvendinti reikalingi sisteminiai pokyčiai, kurie yra mažai įmanomi per nurodytą jų įgyvendinimo laikotarpį ir kt.;
- *Naujų žinių kūrimas taip pat įvertintas vidutiniškai.* Svarbiausi apribojimai yra šie: naudojami įvairūs duomenys, tačiau jų analizė yra paviršutiniška, jie nėra tinkamai susisteminti; neanalizuojami svarbūs ryšiai tarp skirtingų kintamųjų pagal intervencijų logikas (taip pavirštinant ar paneigiant ryšius tarp skirtingų veiksmų); ataskaitose pateikta informacija kartojasi; parengti nauji produktai yra nepakankamai kokybiški.

Toliau lentelėje pateikti apibendrinti meta-analizės rezultatai pagal visus vertinimo kriterijus.

23 lentelė. Apibendrinti meta-analizės rezultatai

		Klausimas	Balai
1.	1.1.	Ar vertinime aiškiai nurodytas tikslas/tikslai?	0,92
	1.2.	Ar vertinime iškeltas uždavinys/uždaviniai?	0,87
	1.3.	Ar vertinime keliami aiškiai apibrėžti klausimai?	0,78
	1.4.	Ar aiškus vertinimo objektas?	0,87
			<i>Bendras balas - 0,86</i>
2.	2.1.	Ar vertinimas pagrįstas teorija / modeliu / analizės pagrindu?	0,78
	2.2.	Ar pateikta programos/ prioriteto/ priemonės intervencijos logika?	0,71
			<i>Bendras balas - 0,78</i>
3.	3.1.	Ar vertinimo metu buvo taikomi tinkami duomenų rinkimo / analizės metodai?	0,85
	3.1.	Ar metodai taikomi kokybiškai ir leidžia surinkti patikimus ir tikslus duomenis?	0,79
			<i>Bendras balas - 0,82</i>
4.	4.1.	Ar analizė išsami, leidžia atsakyti į vertinimo klausimus?	0,79
	4.2.	Ar vertinime sukurta naujų žinių?	0,78
			<i>Bendras balas - 0,79</i>
5.	5.1.	Ar vertinimo išvados buvo pagrįstos analizės duomenimis?	0,84
	5.3.	Ar išvados pakankamai tikslios ir parengtos pagal vertinimo kriterijus arba klausimus, tiksliai apibendrina pagrindinėje ataskaitos dalyje pateiktą informaciją?	0,76

	5.2.	Ar vertinimo ataskaitoje pateiktos rekomendacijos aiškios, efektyvios, įmanomos įgyvendinti?	0,71
			<i>Bendras balas- 0,77</i>
6.	6.1.	Kiek vertinimo ataskaita atitinka stiliaus vadovą? (atitikimas struktūros reikalavimams; literatūros sąrašo ir nuorodų įforminimas; ataskaitos teksto analitiškumas; vertinimo ataskaitos teksto draugiškumas skaitytojui; vertinimo ataskaitos maketavimo; vertinimo ataskaitos ir kalbos (lietuvių ir anglų) kokybė)	0,84

Pastaba: pateikiami vidurkiai pagal kiekvieną meta-analizės vertinimo kriterijų, paryškinti žemiausi ir aukščiausi balai.

Atsižvelgiant į vertinimo rezultatus ir išvadas, gali būti pateiktos šios rekomendacijos ES struktūrinės paramos vertinimo ataskaitų kokybei tobulinti. Atsižvelgiant į šias bendras rekomendacijas, Finansų ministerija, kitos ministerijos ir valstybės institucijos, kurios atsakingos už ES struktūrinės paramos vertinimą, gali pasiūlyti įvairias priemones, reikalingas vertinimo kokybei gerinti.

Nr.	Rekomendacija
1.	Atsižvelgiant į didesnę stambesnių ES struktūrinės paramos vertinimo projektų kokybės ir kaštų rezultatyvumo riziką bei smulkesnių projektų, kurių galutinė paslaugų teikimo vertė gan smarkiai skiriasi nuo preliminarios metiniame plane numatytos vertės, kokybės riziką, rekomenduojama atsakingai planuoti ES struktūrinės paramos vertinimo projektus, parengti kokybiškas technines specifikacijas ir užtikrinti vertinimo paslaugų kokybę jų vykdymo metu. Inicijuojant vertinimo projektus svarbu tiksliai apibrėžti vertinimo objektą ir klausimus, nurodyti galimą metodiką, nustatyti adekvacius reikalavimus vertinimo paslaugų teikėjams ir ekspertams, įvertinti duomenų prieinamumą, efektyviai taikyti kokybės kontrolės priemones (žr. tolesnes rekomendacijas).
2.	Atsižvelgiant į ES sanglaudos politikos orientaciją į rezultatus, planuoti ir organizuoti daugiau ES struktūrinės paramos vertinimų, kurie pagrįsti „griežtais“ vertinimo metodais (kontrafaktine analize, kaitos teorija grįstu vertinimu, modeliavimu, t.t.), kurie teiktų tvirtų įrodymų apie ES struktūrinės paramos panaudojimo rezultatyvumą ir poveikį. Kelti aukštesnius reikalavimus intervencijų logikoms (neapsiribojant vertikalios logikos pateikimu, numatant išorės veiksnius ir galimą kaitos kelią, faktiškai taikant intervencijų logikas vertinimo metu). Dažniau planuoti kiekybinių metodų (apklausų, statistinės analizės, modeliavimo, t.t.) taikymą į rezultatą orientuotų vertinimų metu, siekiant ES struktūrinės paramos rezultatyvumą ir poveikį pagrįsti skaičiais. Techninėse specifikacijose turėtų būti nustatyti reikalavimai dėl šių metodų taikymo, atsižvelgiant į duomenų prieinamumą ir tokių metodų taikymo galimybes konkrečiu atveju (priklausomai nuo vertinimo objekto, programos įgyvendinimo etapo, t.t.).
3.	Konkurso metu numatyti reikalavimą, kad techniniuose siūlymuose ir įvadinėse ataskaitose būtų pateiktas vertinimo klausimų operacionalizavimas, susiejant kiekvieną vertinimo klausimą su vertinimo rodikliais, metodais ir informacijos šaltiniais. Tai leistų iš anksto nusakyti ir sutarti dėl analizės pločio ir gylio. Sudaryti kitas galimybes didinti duomenų analizės kokybę (planuojant siauresnį ES struktūrinės paramos vertinimo objektą, numatant tikslesnius vertinimo klausimus, suteikiant daugiau laiko duomenims išanalizuoti, prižiūrint vertinimo kokybę, skleidžiant gerąją praktiką, t.t.). ES struktūrinės paramos vertinimo metodiniuose dokumentuose, mokymuose ir viešinimo renginiuose akcentuoti poreikį atitinkamą dėmesį skirti vertinimo struktūravimui ir duomenų analizei (be duomenų rinkimo).
4.	Rekomenduojama vertinimo užsakovams ir paslaugų teikėjams glaudžiau bendradarbiauti dėl ES struktūrinės paramos stebėsenos duomenų naudojimo atliekant vertinimus – nors nuo jų priklauso vertinimo ataskaitų kokybė, tai kelia nemažą administracinę krūvį atsakingoms institucijoms. Išnagrinėti galimybę centralizuotai pateikti tam tikrus reikalingus ES struktūrinės paramos stebėsenos duomenis visiems vertinimo paslaugų teikėjams, išnaudojant papildomus SFMIS funkcionalumus, kurie prieinami sistemos administratoriams iš Finansų ministerijos.

5.	Toliau teikti pastabas ir siūlymus vertinimo ataskaitoms, nes tai yra efektyvi kokybės kontrolės priemonė. Dažniau sudaryti vertinimo priežiūros komitetus vertinimo projektų priežiūrai ir į jų sudėtį įtraukti svarbiausiųjų suinteresuotųjų grupių atstovus. Rengti vertinimo ataskaitų kokybės vertinimo formas ir užtikrinti vertinimo ataskaitų tobulinimą pagal kokybės vertinimo pastabas. Jeigu reikalinga, vykdyti griežtą vertinimo paslaugų sutarčių vykdymo priežiūrą (taikant tokias priemones kaip trūkumų šalinimą), kad vertinimo ataskaitos geriau atitiktų techninės specifikacijos reikalavimus ar vertinimo standartus bei mažinant paslaugų teikėjų galimybes piktnaudžiauti mažinant paslaugų kainą ir kokybę. Jeigu reikalinga, konsultuotis su išorės ekspertais ar kviesti juos į renginius, skirtus vertinimo rezultatams pristatyti ir aptarti. Tačiau vertinimo paslaugų užsakovai neturi kištis į vertintojų nepriklausomumą (darydami šališką įtaką vertinimo rezultatams, išvadoms ar rekomendacijoms) bei neplėsti vertinimo objekto sutarties vykdymo metu (esant aiškiam vertinimo klausimų operacionalizavimui ir rezultatų apibrėžimui).
6.	Valstybės tarnyboje taikyti buvusių ir būsimų valstybės tarnautojų mokymų ir kitų vertinimo galimybių stiprinimo priemonių metu įgytas žinias, kurios yra aktualios vertinimo kokybės problemoms spręsti ir rizikoms mažinti (rengti vertinimo paslaugų kokybės vertinimo formas, tobulinti vertinimo klausimų apibrėžimą ir metodikos sudarymą techninėse specifikacijose pasirenkant tokias alternatyvias metodikas kaip teorija grįstas vertinimas ar kontrafaktinė analizė poveikio vertinimų atveju, t.t.). Jeigu reikalinga, planuoti papildomus ES struktūrinės paramos vertinimo mokymus, kurie galėtų prisidėti prie vertinimo kokybės tobulinimo. Tobulinti vertinimo ataskaitų kokybės vertinimo formas, atsižvelgiant į šio vertinimo meta-analizės klausimą.
7.	Ministerijose ir kitose valstybės institucijose, kurios atsakingos už ES struktūrinės paramos vertinimą, paskirti asmenis, kurie būtų atsakingi tik už vertinimo ir stebėsenos funkcijų vykdymą. Bendradarbiauti su Finansų ministerijos vertinimo padaliniu rengiant technines specifikacijas ir taikant kokybės kontrolės priemones, dalintis techninių specifikacijų rengimo ir kitų kokybės užtikrinimo priemonių taikymo patirtimi Vertinimo koordinavimo grupėje. Tai padėtų parengti aukštesnės kokybės technines specifikacijas ir efektyviau taikyti kokybės kontrolės priemones.
8.	Viešinti ne tik galutines ES struktūrinės paramos vertinimo ataskaitas, bet ir visus jų priedus, įskaitant vertinimo metodiką (pagrindinėje ataskaitos dalyje ar prieduose) ir visą informaciją, kuri buvo pateikta tarpinėse vertinimo ataskaitose (jeigu ši informacija nėra integruota į galutinę ataskaitą). Jei vertinimo metu atliekamos apklausos, viešai pateikti klausimynus ir apklausų duomenis (ne tik procentais, bet ir absoliučiomis reikšmėmis, nurodant respondentų skaičių), kad jie galėtų būti panaudoti antrinės analizės metu.
9.	Kontroliuoti vertinimo ataskaitų atitikimą stiliaus reikalavimams: tvarkingą išnašų įforminimą, apklausų duomenų, interviu ir grupinių diskusijų dalyvių sąrašo pateikimą, tinkamą ataskaitos struktūravimą, apibendrinimų ir kitų priemonių, kurios užtikrintų ataskaitų draugiškumą skaitytojui naudojimą.
10.	Rengiant ES struktūrinės paramos vertinimo standartus vadovautis teminio vertinimo kokybės vertinimo rezultatais, šių rezultatų bei galimų vertinimo standartų aptarimo rezultatais. Standartų dokumente atsižvelgti ne tik į Lietuvos vertinimo ataskaitų kokybę, bet ir Europos Komisijos ir užsienio šalių standartus bei gerąją praktiką, būsimojo programavimo laikotarpio reikalavimus vertinimo srityje. Taip pat vertinimo standartų dokumente nustatyti pakankamus vertinimo žinių, profesionalumo ir etikos standartus, kurių laikymasis leistų užtikrinti aukštą vertinimo kokybę ateityje. Būsimųjų ES struktūrinės paramos vertinimo kokybės vertinimų metu nagrinėti naujų standartų įtaką vertinimo kokybei, lyginti Lietuvos ir kitų ES šalių narių, taip pat įvairių tarptautinių organizacijų užsakytų vertinimų kokybę.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai ir kiti oficialūs dokumentai

1. Communication to the Commission from Ms Grybauskaitė in Agreement with the President. *„Responding to Strategic Needs: Reinforcing the use of evaluation“*. SEC(2007)21321, Brussels, February 2007.
2. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija. *Frascati vadovas. Standartinė praktika, siūloma mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros statistiniams tyrimams*. Vilnius, Eugrimas, 2007.
3. Europos Komisija, DG Regional policy. *The Programming Period 2014-2020. Monitoring and Evaluation of European Cohesion policy – European Regional Development Fund and Cohesion Fund – Concepts and Recommendations*. Guidance document. Draft, November 2011.
4. VŠĮ Viešosios politikos ir vadybos institutas ir VŠĮ „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“ , parengta LR finansų ministerijos užsakymu. *ES Struktūrinės paramos vertinimas: Metodinės gairės*. Vilnius, Eugrimas. 2010.
5. VŠĮ Viešosios politikos ir vadybos institutas, parengta LR finansų ministerijos užsakymu. *Kontrafaktinių poveikio vertinimo metodų gairės*. 2012.

Vertintos ataskaitos

1. *Mirtingumo nuo širdies ir kraujagyslių ligų sumažėjimo paramą gavusiuose regionuose tyrimas*. VŠĮ „MTVC“. 2009 .
2. *Lietuvos plėtros prioritetų 2014–2020 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo laikotarpiu vertinimas*. UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“ ir VŠĮ „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“. 2009 m. balandis.
3. *BPD 3.3 priemonės „Informacinių technologijų paslaugų ir infrastruktūros plėtra“ poveikio vertinimas*. VŠĮ „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“. 2009 m. gruodis.
4. *BPD 4.8, 4.9 ir 4.10 priemonių įgyvendinimo ir šių priemonių įgyvendinimo poveikio Lietuvos žuvininkystės sektoriui vertinimas*. VŠĮ „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“. 2009 m. gruodis.
5. *ES struktūrinių fondų poveikio bendrajam vidaus produktui (toliau – BVP) vertinimas*. UAB „BGI Consulting“ ir EMDS. 2009 m. rugsėjis .
6. *ES struktūrinių fondų paramos pagal BPD įgyvendinimo suderinamumo su nacionaliniais ir ES strateginiais dokumentais (prioritetais) bei kitomis ES finansinėmis priemonėmis vertinimas*. VŠĮ „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“. 2009 m. rugsėjis.
7. *EAVP įgyvendinimo rodiklių transporto sektoriuje skaičiavimas*. Vilniaus Gedimino Technikos Universitetas Transporto Institutas". 2010 m. balandis.
8. *2007–2013 m. ES struktūrinės paramos specialiųjų atrankos kriterijų vertinimas*. UAB „PricewaterhouseCoopers“. 2010 m. birželis.
9. *Europos investicijų banko paskolos administravimo sistemos vertinimas*. VŠĮ „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“ ir LR Finansų ministerija. 2010 m. birželis.

10. *Partnerystės principo įgyvendinimo, panaudojant ES struktūrinę paramą, vertinimas.* VšĮ Viešosios politikos ir vadybos institutas ir LR Finansų ministerija. 2010 m. birželis.
11. *Baltijos jūros strategijos įgyvendinimo panaudojant 2007–2013 m. ES struktūrinę paramą vertinimas.* VšĮ „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“ ir LR Finansų ministerija. 2010 m. gegužė.
12. *Kokybinis ir kiekybinis pasiektų Lietuvos 2004–2006 m. bendrojo programavimo dokumento (toliau – BPD) tikslų ir uždavinių vertinimas.* Lietuvos Respublikos finansų ministerijos ES struktūrinės paramos valdymo departamento ES sanglaudos politikos skyrius. 2010 m. gruodis.
13. *ES struktūrinės paramos lėšomis finansuojamų finansinės inžinerijos priemonių steigimo ir valdymo Lietuvoje teisinės ir institucinės sistemos tinkamumo vertinimas.* UAB „PricewaterhouseCoopers“, VšĮ „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“, Advokatu kontora „Tark Grunte Sutkiene“. 2010 m. gruodis.
14. *Pagal 2007–2013 m. Europos Sąjungos struktūrinės paramos strategiją įgyvendinamų veiksmų programų einamasis stebėsenos rodiklių tinkamumo vertinimas.* VšĮ Viešosios politikos ir vadybos institutas. 2010 m. liepa.
15. *2004–2006 m. ES struktūrinės paramos poveikio Lietuvos transporto sektoriui įvertinimas.* VšĮ „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“. 2010 m. sausis.
16. *Regionų projektų planavimo ir įgyvendinimo sistemos efektyvumo vertinimas.* UAB „BGI Consulting“. 2010 m. sausis.
17. *Valstybės projektų planavimo, taikomo įgyvendinant 2007–2013 m. veiksmų programas ir planuojant ES lėšas, tinkamumo ir efektyvumo vertinimas.* VšĮ Viešosios politikos ir vadybos institutas ir LR Finansų ministerija. 2010 m. sausis.
18. *Sanglaudos skatinimo veiksmų programos (toliau – SSVP) VP3-1.4-AM-08-V priemonės „Visuomenės informavimo apie aplinką sistemos sukūrimas ir plėtra“ ir VP3-1.4-AM-09-K priemonės „Visuomenės informavimo ir švietimo apie aplinką priemonių įgyvendinimas“ įgyvendinimo stebėsenos rezultato rodiklių nustatymas ir skaičiavimas.* VšĮ Viešosios politikos ir vadybos institutas ir LR Finansų ministerija. 2010 m. sausis.
19. *2007–2013 m. ES struktūrinės paramos vertinimo rekomendacijų įgyvendinimo vertinimas (vidinis vertinimas).* Lietuvos Respublikos finansų ministerijos ES struktūrinės paramos valdymo departamento Vertinimo skyrius. 2011 m. balandis.
20. *Švietimo ir mokslo ministerijos administruojamų 2007–2013 m. veiksmų programų prioritetų, priemonių ir nacionalinėse ministerijos programose nustatytų remiamų veiklų įgyvendinimo tarpinis vertinimas.* UAB „BGI Consulting“. 2011 m. birželis.
21. *ESF finansuojamų mokymų kokybės ir efektyvumo vertinimas.* UAB „PricewaterhouseCoopers“. 2011 m. gegužė.
22. *Finansavimo takoskyrų, siekiant užtikrinti dvigubo finansavimo prevenciją, vertinimas.* UAB „PricewaterhouseCoopers“. 2011 m. gegužė.
23. *ESF finansuojamų užimtumą skatinančių priemonių įgyvendinimo efektyvumo vertinimas.* UAB „PricewaterhouseCoopers“. 2011 m. gegužė.
24. *Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijos ir ją įgyvendinančių veiksmų programų indėlis siekiant 2020 m. ES strategijos tikslų(vidinis*

- vertinimas). Lietuvos Respublikos finansų ministerijos ES struktūrinės paramos valdymo departamento ES sanglaudos politikos skyrius. 2011 m. gegužė.
25. *2007–2013 m. ES struktūrinės paramos įsisavinimo spartos vertinimas*. UAB „PricewaterhouseCoopers“. 2011 m. gegužė.
 26. *Ūkio ministerijos kompetencijai priskirtų bendrai finansuojamų iš ES struktūrinių fondų lėšų ekonomikos sektorių būklės pokyčių vertinimas (I etapas)*. UAB „BGI Consulting“. 2011 m. gruodis.
 27. *Lietuvos mokslo ir verslo sričių bendradarbiavimo efektyvumo bei finansavimo galimybių koordinavimo vertinimas*. VšĮ Viešosios politikos ir vadybos institutas ir Asociacija „Žinių ekonomikos forumas“. 2011 m. gruodis.
 28. *Socialinės integracijos paslaugų socialiai pažeidžiamų ir socialinės rizikos asmenų grupėms situacijos, poreikių bei efektyvumo rezultatyvumo vertinimas siekiant efektyvaus 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos planavimo bei įgyvendinimo*. VšĮ Viešosios politikos ir vadybos institutas ir Darbo ir socialinių tyrimų institutas. 2011 m. liepa.
 29. *Sveikatos sistemos pertvarkos poveikio 2007–2013 m. ES struktūrinei paramai vertinimas*. UAB "Ernst & Young Baltic". 2011 m. liepa.
 30. *Tyrimų ir studijų, finansuojamų iš 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos lėšų, kokybės, efektyvumo ir tęstinumo vertinimas*. VšĮ Viešosios politikos ir vadybos institutas. 2011 m. rugpjūtis.
 31. *Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos (toliau – ŽIPVP) 4 prioriteto įgyvendinimo rodiklių skaičiavimas*. VšĮ Viešosios politikos ir vadybos institutas. 2011 m. rugsėjis.
 32. *Aplinkosauginių reikalavimų įgyvendinimo vertinimas*. UAB "AF-Consult" ir UAB „Ernst & Young Baltic“. 2011 m. rugsėjis.
 33. *Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 4 prioriteto įgyvendinimo tarpinis vertinimas*. VšĮ Viešosios politikos ir vadybos institutas. 2011 m. rugsėjis.
 34. *Sanglaudos skatinimo veiksmų programos (toliau – SSVP) 1 prioriteto 2 uždavinio įgyvendinimo rodiklio „Pritrūkta privačių investicijų (mln. eurų)“ skaičiavimas*. UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“ (EKT Grupė). 2011 m. spalio.
 35. *Sveikatos apsaugos ministerijos administruojamų Sanglaudos skatinimo veiksmų programos priemonių įgyvendinimo stebėsenos rodiklių sistemos tinkamumo bei efektyvumo vertinimas*. VšĮ „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“. 2011 m. spalio.
 36. *Informavimo apie ES struktūrinę paramą ir jos viešinimo vertinimas*. UAB „PricewaterhouseCoopers“. 2012 m. birželis.
 37. *Viešųjų pirkimų poveikio ES struktūrinės paramos panaudojimo efektyvumui vertinimas*. UAB „PricewaterhouseCoopers“, Advokatu kontora „Tark Grunte Sutkiene“. 2012 m. birželis.
 38. *Lietuvos informacinės visuomenės plėtros tendencijų ir prioritetų 2014–2020 metais vertinimas*. VšĮ Viešosios politikos ir vadybos institutas. 2012 m. gegužė.

Tyrimai, studijos, straipsniai

1. E. Albaek. *Ekspertizė ir viešoji politika: keisti sugulovai?* Vilnius: Eugrimas, 2004.

2. F. Barca, „An Agenda for a Reformed Cohesion Policy“. *A place-based approach to meeting European Union challenges and expectations*. Independent Report, prepared at the request of Danuta Hübner, Commissioner for Regional Policy. Balandis, 2009.
3. M. Bustelo, „The Potential Role of Standards and Guidelines in the Development of an Evaluation Culture in Spain“. *Evaluation*, Vol 12(4), 2006.
4. P. Davies, „Is evidence-based government possible?“. Jerry Lee Lecture, presented at the 4th annual Campbell Collaboration Colloquium, Washington DC, 2004.
5. J. Dvorak. „Viešosios politikos vertinimas Lietuvoje: diegimas, mastas ir reikšmingumas“. Daktaro disertacija. Kaunas, 2011.
6. K. Forss ir J. Karsson. „The Quest for Quality – Or Can Evaluation Findings be Trusted?“. *Evaluation*, 1997.
7. B. W. Head, „Three Lenses of Evidence-Based Policy“. *The Australian Journal of Public Administration*, Vol. 67, No.1, 2008.
8. R. Picciotto, The logic of evaluation professionalism. *Evaluation*, Vol 17(2), 2011.
9. P. Uusikylä ir P. Virtanen, „Meta-Evaluation as a Tool for Learning. A Case Study of the European Structural Fund Evaluations in Finland“, *Evaluation January*, 2000.
10. D. B. Yarbrough, L. M. Shulha, R. K. Hopson ir F. A. Caruthers. *The Programme Evaluation Standards: the Guide for Evaluators and Evaluation Users*. Sage Publications, 2011.
11. S. Z. Theodoulou, M. A. Cahn (eds). *Public Policy: The Essential Readings*. Prentice Hall, 1995.

Kiti šaltiniai

1. European Commission. *Commission' Guidance Documents* < http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/working/sf2000_en.htm > [Žr. 2012 12 20]
2. European Commission. *Regional policy, The Guide*, < http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/evalsed/guide/index_en.htm > [Žr. 2012 12 20]
3. European Evaluation Society. *National and Regional Evaluation Societies* < <http://www.europeanevaluation.org/library/evaluation-standards/national-and-regional-evaluation-societies.htm> > [Žr. 2012 12 20]